TAAD Yıl 17 . Sayı 68 . Ekim 2026
ISSN 1309-6826 - E-ISSN 3150-0919
Araştırma Makalesi/Research Article DOI: 10.54049/taad.2040861

YEREL YÖNETİMLERİN İNSAN HAKLARI YÜKÜMLÜLÜKLERİ BAĞLAMINDA ÇOCUĞUN KENT HAKKI

The Child's Right to the City in the Context of Local Governments' Human Rights Obligations

Anıl Güven YÜKSEL*

Özet

Kent, çocukların gündelik yaşamlarının, gelişimlerinin ve haklardan fiilen yararlanmalarının önemli ölçüde şekillendiği başlıca mekânsal ve yönetsel alanlardan biridir. Buna paralel olarak yerel yönetimlerin insan haklarının korunması ve gerçekleştirilmesindeki rolü giderek daha görünür hâle gelmiş; katılım, kentsel planlama, hizmetlere erişim, eşitlik ve sosyal adalet gibi alanlarda hak temelli yerel yönetim anlayışı güç kazanmıştır. Bu çalışma, Türk hukuk literatüründe sınırlı biçimde ele alınan "çocuğun kent hakkı" kavramını, yerel yönetimlerin insan hakları yükümlülükleriyle ilişkisi içerisinde kavramsal, normatif ve işlevsel yönleriyle incelemektedir. Çalışmada öncelikle kent hakkının insan haklarıyla ilişkisi, çocuğun kent hakkının kavramsallaştırılması ve yerel yönetimlerin çocuk haklarının korunmasındaki rolü ele alınmaktadır. Ardından kavram; çocukların yerel karar alma süreçlerine katılımı, kentsel planlama ve mekânın çocuk bakımından düzenlenmesi ile kentsel hizmetlere erişim eksenlerinde değerlendirilmektedir. Çalışma, çocuğun kent hakkının bağımsız bir sübjektif haktan ziyade, mevcut çocuk haklarının kentsel ve yerel düzeyde birbiriyle ilişkisini ve yerel kamusal gücün bu haklar karşısındaki konumunu görünür kılan hak temelli bir çerçeve olarak değerlendirilmesinin daha isabetli olduğu sonucuna ulaşmaktadır. Bu çerçevenin potansiyeli, normatif belirsizlik, yetki dağılımı, mali kapasite ve uygulanabilirlikten kaynaklanan sınırlarla birlikte değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuğun kent hakkı, çocuk hakları, yerel yönetimler, kent hakkı, insan hakları yükümlülükleri, çocuk dostu kentler

Abstract

The city constitutes a central spatial and administrative setting in which children's everyday lives, development, and effective enjoyment of rights are substantially shaped. In parallel, the role of local governments in the protection and realization of human rights has become increasingly visible, while rights-based local governance has gained importance in areas such as participation, urban planning, access to services, equality, and social justice. This article examines the relatively underexplored concept of the "child's right to the city" in relation to the human rights obligations of local governments from conceptual, normative, and functional perspectives. It first considers

➢ *Bu makale Etik Kurul iznine tabi değildir/This article is not subject to Ethics Committee permission.*

➢ *Makale Geliş Tarihi/Article Received Date: 15.9.2026*

➢ *Yayın Kurulu Kabul Tarihi/Editorial Board Acceptance Date: 23.10.2026*

* Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi/Hukuk Fakültesi, Kamu Hukuku Bölümü, Genel Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, Ankara/Türkiye, E-Posta: agyuksel@aybu.edu.tr, https://orcid.org/0000-0002-0408-8199.

the relationship between the right to the city and human rights, the conceptualization of the child's right to the city, and the role of local governments in protecting children's rights. It then assesses the concept through children's participation in local decision-making, urban planning and the organization of space from a child-rights perspective, and access to urban services. The article concludes that the child's right to the city is more appropriately understood not as a new and independent subjective right, but as a rights-based framework that renders visible the interrelationship of existing children's rights at the urban and local levels and the position of local public authority in relation to them. Its potential is assessed alongside limitations arising from normative uncertainty, the allocation of competences, financial capacity, and implementation.

Keywords: child's right to the city, children's rights, local governments, right to the city, human rights obligations, child-friendly cities

GİRİŞ

Çocukların insan haklarından yararlanması yalnızca bu hakların ulusal veya uluslararası metinlerde tanınmasına değil, gündelik yaşam içerisinde hangi koşullarda kullanılabildiğine de bağlıdır. Bu bakımdan kent, çocukların eğitim, sağlık, oyun, dinlenme, kültürel yaşama katılma, güvenli bir çevrede yaşama ve kendilerini ilgilendiren karar süreçlerine dâhil olma imkânlarının önemli ölçüde şekillendiği bir alan oluşturmaktadır. Kentsel mekânın nasıl planlandığı, kamusal alanların kimler dikkate alınarak tasarlandığı, hizmetlere erişimin hangi esaslara göre örgütlendiği veya yerel karar alma mekanizmalarının çocukların görüşlerine ne ölçüde açık olduğu, çocuk haklarının fiilen kullanılabilmesi üzerinde doğrudan sonuçlar doğurabilmektedir. Bu durum, insan haklarının korunması ve gerçekleştirilmesinde devletin merkezî kurumlarının yanında yerel yönetimlerin konumuna ilişkin daha genel bir dönüşümle de kesişmektedir. İnsan hakları uzun süre ağırlıklı olarak devlet ile birey arasındaki dikey ilişki üzerinden ele alınmış olmakla birlikte, hakların gündelik hayattaki karşılığının önemli bir bölümünün yerel düzeyde ortaya çıkması, yerel yönetimlerin insan hakları alanındaki rolünü giderek daha görünür hâle getirmiştir. İnsan hakları kentleri, hak temelli yerel yönetim ve çocuk dostu kent gibi yaklaşımların yaygınlaşması da bu gelişimin farklı görünümlerini oluşturmaktadır.

Bu bağlamda "çocuğun kent hakkı" kavramı özel bir incelemeyi hak etmektedir. Kent hakkının teorik kökenleri daha eskiye uzanmakla birlikte, kavramın çocuk haklarıyla ilişkilendirilmesi hem kent hakkının öznesi hem de çocukların haklarının gerçekleştirildiği mekânsal ve kurumsal koşullar bakımından yeni sorular ortaya çıkarmaktadır. Çocuğun kent hakkından söz edilmesi; çocukların kente ve kamusal mekâna erişiminden yaşadıkları çevrenin biçimlendirilmesine katılmalarına, oyun ve hareket imkânlarından hizmetlere erişime kadar uzanan geniş bir ilgi ve araştırma alanını gündeme getirmektedir. Bu araştırma alanı, aynı zamanda çocuğun üstün yararı, katılım ve dinlenilme hakkı gibi çocuk hakları hukukunun yerleşik ilkeleri ile çocukların yetişkinlerle ilişkilerindeki eşitsizlikleri sorgulayan yetişkin merkezcilik (*adultism*) ve çocuklara yönelik yapısal ayrımcılık (*childism*) tartışmalarının kentsel düzlemde nasıl karşılık bulduğu sorusunu da doğurmaktadır.

Buna karşılık "çocuğun kent hakkı" ifadesinin hukuki niteliği ve insan hakları hukuku bakımından nasıl bir içeriğe sahip olduğu yeterince açık değildir. Bu kavram ve adlandırma, bağımsız ve belirlenebilir bir hakkı mı ifade etmektedir? Mevcut çocuk haklarını kentsel düzlemde birlikte değerlendirmeyi sağlayan bir kategori veya kavramsal çerçeve mi sunmaktadır? Yoksa çocuk dostu kent ve benzeri yönetişim modellerinin hak diliyle yeniden ifade edilmesinden mi ibarettir?

Çalışmanın temel araştırma sorusu bu belirsizlikten hareket etmektedir: Çocuğun kent hakkı kavramsallaştırması, yerel yönetimlerin insan haklarının korunması ve gerçekleştirilmesine ilişkin yükümlülüklerinin anlaşılması, geliştirilmesi ve yerine getirilmesi bakımından ne anlam ifade edebilir? Bu soru, kavramın içeriğinin yanı sıra yerel yönetimlerin insan hakları hukukundaki konumunun da birlikte değerlendirilmesini gerektirmektedir. Bu noktada, özellikle üç bağlantı alanı öne çıkmaktadır. İlki, çocukların yerel karar alma süreçlerine katılımının yalnızca bir çocuk hakkı meselesi değil, aynı zamanda yerel demokrasi, temsil, yakınlık ve anlamlı katılım bakımından ne ifade ettiğidir. İkincisi, oyun, hareketlilik, güvenlik, kamusal alan, çevresel kalite ve yeşil alan gibi unsurların kentsel planlama ile çocuk hakları arasındaki ilişkiyi nasıl dönüştürdüğüdür. Üçüncüsü ise eğitim, sağlık, sosyal hizmetler, bakım, ulaşım ve benzeri hizmetlere erişimin, yerel yönetimlerin farklı hukuk sistemlerinde değişen yetkileri de dikkate alınarak, sosyal adalet ve ekonomik ve sosyal haklar perspektifinden nasıl değerlendirilmesi gerektiğidir. Bu üç alanın aynı kavram altında buluşturulmasının gerçekten ilave bir hukuki ve analitik değer üretip üretmediği ya da böyle bir potansiyele sahip olup olmadığı ise ayrıca sorgulanmalıdır.

Çalışma bu nedenle "çocuğun kent hakkı"nın bağımsız varlığını veya belirli hukuki niteliklere sahip olduğunu başlangıçta varsayarak yola çıkmamaktadır. Kavramın genişliği bir yandan farklı çocuk haklarını aynı kentsel bağlam içerisinde ilişkilendirme imkânı sunarken, diğer yandan içeriğin belirsizleşmesi, hak sahibi ile yükümlünün tespitinin güçleşmesi, merkezî ve yerel yönetimler arasındaki yetki ve kaynak dağılımının farklılaşması veya politika hedefleri ile hukuki yükümlülüklerin birbirine karışması gibi sorunlar doğurabilir. Dolayısıyla araştırılması gereken yalnızca çocuğun kent hakkının hangi hak unsurlarını ve özgürlük alanlarını kapsayabileceği değil, bu kavramsallaştırmanın insan hakları hukukuna gerçekten ne eklediği ve bu doğrultuda hangi sınırlarla karşı karşıya kalabileceğidir.

Bu amaçla çalışmada öncelikle kent hakkına ilişkin teorik literatür, çocuk hakları hukuku ve insan haklarının yerelleşmesine ilişkin yaklaşımlar birlikte ele alınmakta; başta Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme olmak üzere ilgili uluslararası insan hakları belgeleri, uluslararası kuruluşların çalışmaları ve hak temelli yerel yönetime ilişkin çerçeveler kavramsal ve normatif olarak incelenmektedir. İlk bölümde kent hakkının ortaya çıkışı ve insan haklarıyla ilişkisi, çocuğun kent hakkının kavramsallaştırılması ve yerel yönetimlerin çocuk haklarının korunmasındaki rolü ele alınmaktadır. İkinci bölümde ise kavram sırasıyla yerel

karar alma süreçlerine katılım, kentsel planlama ve mekânın çocuk bakımından düzenlenmesi ile kentsel hizmetlere erişim perspektiflerinden incelenmektedir. Son olarak bu üç alanın ortaya çıkardığı bağlantılar üzerinden çocuğun kent hakkının işlevi, potansiyeli ve sınırları tartışılmakta; böylece kavramın insan hakları hukuku içerisinde nasıl anlamlandırılabileceği sorusuna cevap aranmaktadır.

I. ÇOCUK HAKLARI, KENT VE YEREL YÖNETİMLER: İNSAN HAKLARI HUKUKU BAKIMINDAN KAVRAMSAL VE NORMATİF ÇERÇEVE

A. Kent Hakkı Kavramının Ortaya Çıkışı, Gelişimi ve İnsan Haklarıyla İlişkisi

Bu çalışmada "kent hakkı" olarak anılan kavramın ve buna bağlı tartışmaların kuramsal başlangıç noktası, Henri Lefebvre'in 1968 yılında yayımlanan *Le Droit à la ville* adlı eserinde geliştirdiği şehir hakkı düşüncesine dayanmaktadır[1]. Bununla birlikte Lefebvre'in şehir ve kentsel yaşam üzerine yaklaşımının izleri Türkçeye Gündelik Hayatın Eleştirisi olarak çevrilen, üç cilt halinde yayınlanmış *Critique de la vie quotidienne* adlı daha önceki çalışmasında da görülebilir[2]. Modernitenin yarattığı yabancılaşmayı şehir ile kır arasındaki dönüşen ilişki üzerinden ele alan Lefebvre açısından şehir, teknik ve toplumsal değişimin yoğunlaştığı, fakat aynı zamanda modern toplumun çelişkilerinin belirginleştiği başlıca mekânlardan biridir[3]. Şehir bu anlamda bir taraftan kapitalist toplumsal ilişkilerin bireyleri atomize ettiği ve yabancılaşmayı derinleştirdiği bir alan oluştururken, diğer taraftan farklı gündelik yaşam biçimlerinin, ihtiyaçların ve dayanışma ilişkilerinin ortaya çıkmasına ve mevcut toplumsal düzene karşı yeni birlikteliklerin şekillenmesine imkân vermektedir[4]. Bu ikili karakteri yansıtan şehir hakkı yaklaşımı bakımından Lefebvre, birey ve grupların içinde yaşadıkları koşulları sahiplenmelerini yalnızca konuta veya fiziksel bir yaşam alanına erişimle sınırlı görmemekte; gündelik hayatın

---

1 Henri Lefebvre, *Şehir Hakkı* (Işık Ergüden tr, Sel Yayıncılık 2016). Öner ve Osmanoğlulları, terminolojik olarak Lefebvre'in *ville* (şehir) ile *l'urbain* (kent/kentsel) arasında teorik bir ayrım yaptığını – çevirmen Işık Ergüden'in *Le Droit à la ville* başlığını Türkçeye bu nedenle *Şehir Hakkı* olarak çevirdiğini hatırlatarak – belirtir. Yazarlara göre bu ayrım özellikle Lefebvreci kavramın özgün anlamıyla kullanıldığı çalışmalar bakımından önem taşımaktadır. Bununla birlikte şehir hakkının Lefebvre sonrasında geçirdiği dönüşüm ve farklı okumaları dikkate alınarak, Lefebvreci okumayla sınırlı olmayan bu çalışmada Türkçe literatürde yaygın biçimde kullanılan "kent hakkı" terimi tercih edilmiştir. *Bkz.* Recep Volkan Öner ve Fırat Osmanoğulları, 'Kentli Haklarına Karşı Şehir Hakkı: Farklılıklar, Benzerlikler ve Eğilimler' (2017) 8(11) *Emek Araştırma Dergisi (GEAD)* 75, 80–82.

2 I. Cilt için *bkz.* Henri Lefebvre, *Gündelik Hayatın Eleştirisi*, Cilt 1 (Işık Ergüden tr, Sel Yayıncılık 2015)

3 Recep Volkan Öner, *Henri Lefebvre'in İzinde: Felsefeden Şehir Hakkına Diyalektik Bir Yolculuk* (Ütopya Yayınevi 2025) 120–124.

4 Lefebvre (n 2) 237.

bütününü ve yaşam mekânının şekillendirilmesini bu sahiplenmenin bir parçası olarak değerlendirmektedir[5]. Dolayısıyla şehir hakkı, mevcut kentsel imkânlardan yararlanma talebinin ötesinde, gündelik yaşamın ve mekânın üretimine müdahil olabilmeyi ve bunları farklı toplumsal ihtiyaçlar doğrultusunda dönüştürebilmeyi içeren daha geniş bir iddia olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle kavramın Lefebvre'de klasik hukuki anlamda sınırları, hak sahibi ve yükümlüsü önceden belirlenmiş bir sübjektif hak biçiminde doğduğunu söylemek güçtür. Bununla birlikte Lefebvre'in mekân, hukuk ve devlet iktidarı arasındaki ilişkiye yönelik yaklaşımı, hukukun ve kamusal iktidarın mekânın kullanımına ilişkin toplumsal ve siyasal mücadelelerden bağımsız düşünülemeyeceğini göstermesi ve yeni mekânsal yurttaşlık biçimlerinin tartışılmasına imkân vermesi bakımından hukuk teorisi açısından da önem taşımaktadır[6].

Lefebvre sonrasında şehir hakkının birbirinden farklı kuramsal, siyasal ve toplumsal bağlamlarda yeniden yorumlanması, kavramın etki alanını genişletirken anlamını da çoğullaştırmıştır. Marcuse'ün dikkat çektiği üzere, "şehir hakkı" zaman içerisinde Lefebvreci okumadan stratejik, mekânsal veya daha reformist yorumlara kadar birbirinden önemli ölçüde ayrılan ve kimi zaman birbiriyle çelişebilen taleplerin ortak ifadesi hâline gelmiştir[7]. Bu çoğulluk, öncelikle hakkın öznesinin belirlenmesinde ortaya çıkmaktadır. Kent hakkı, evsizler, yoksullar, etnik azınlıklar ve kentsel kaynaklardan dışlanan diğer grupların eşitsiz konumunu gidermeyi hedefleyen ve bu nedenle dezavantajlı gruplara öncelik tanıyan dönüştürücü bir talep olarak anlaşılabileceği gibi, kentte yaşayan herkesin kentin kaynaklarına ve sunduğu fırsatlara erişimini kapsayan daha genel bir hak olarak da yorumlanabilmektedir[8]. Benzer bir belirsizlik hakkın içeriği bakımından söz konusudur: barınma ve ulaşımdan ortak kaynaklara ve kamusal mekâna erişime, hatta kentsel mekânın nasıl örgütleneceğine ilişkin karar süreçlerinde söz sahibi olmaya kadar oldukça farklı talepler kent hakkı içerisinde ifade edilebilmektedir[9]. Harvey'in kent hakkını kentin sunduğu kaynaklara erişmenin ötesinde, kenti değiştirme ve yeniden kurma imkânı olarak değerlendirmesi ve bunu bireysel olmaktan ziyade kentleşme süreçleri üzerinde kolektif bir güç kullanılmasını gerektiren bir hak biçiminde ele alması, kavramın Lefebvreci dönüştürücü yönünü sürdüren önemli yorumlardan birini oluşturmaktadır[10]. Bununla birlikte

---

5 Lefebvre (n 1) 37.

6 Chris Butler, *Henri Lefebvre: Spatial Politics, Everyday Life and the Right to the City* (Routledge-Cavendish 2012) 11-18.

7 Peter Marcuse, 'Reading the Right to the City' (2014) 18(1) *City* 4, 4–9.

8 Camila Rodrigues, 'On the Right to the City' (2015) 8 *Revista de Geografia e Ordenamento do Território* 217, 219.

9 *ibid* 219.

10 David Harvey, *Asi Şehirler: Şehir Hakkından Kentsel Devrime Doğru* (Ayşe Deniz Temiz tr, Metis Yayınları 2013) 44.

bu genişlik, farklı kişilerin ve toplumsal grupların kent üzerindeki taleplerinin çatışması hâlinde hangi talebin önceleneceği ve bu önceliğin hangi ölçütlere göre belirleneceği sorununu da beraberinde getirmektedir[11]. Böylece kavramın farklı kentsel eşitsizlik biçimlerini ve bunlara yönelik talepleri aynı çerçevede ilişkilendirebilme kapasitesi, aynı zamanda onun hukuki içeriğinin belirlenmesini güçleştiren özelliklerinden biri hâline gelmektedir.

Bu durum kent hakkının insan hakları hukukundaki konumu bakımından özellikle önemlidir. Lefebvreci şehir hakkının kuramsal niteliği, onun pozitif hukukta tanınmış tekil bir insan hakkıyla özdeşleştirilmesini doğal olarak güçleştirmektedir. Bununla birlikte kavram; barınma, sağlık, eğitim ve sosyal güvenlik gibi sosyal haklardan ifade, toplantı ve katılım haklarına, eşitlik ve ayrımcılık yasağından kamusal alana erişime kadar farklı hak alanlarıyla doğrudan temas etmektedir. Bu nedenle şehir hakkının farklı kuşaklara ve kategorilere dâhil edilen insan haklarını kentsel yaşamın koşulları içerisinde birlikte düşünmeye imkân verdiği, ancak kuramsal düzeydeki şehir hakkı talebi ile hukuken daha belirli taleplere karşılık gelen kentli veya kentsel hakların birbirinden ayrılması gerektiği ileri sürülmektedir[12]. Kamusal mekân üzerindeki kullanım ve denetim mücadelelerini sosyal adalet tartışmasının merkezine yerleştiren çalışmalar da kentsel mekânın hakların yalnızca kullanıldığı nötr bir alan olmadığını; mekânın düzenlenme biçiminin belirli grupların haklardan yararlanma imkânlarını genişletebildiğini veya sınırlandırabildiğini göstermektedir[13]. Bu çerçevede kent hakkının özellikle dezavantajlı kesimlerin kentsel yaşamdan dışlanmasını görünür kılması ve kent politikalarının ortaya çıkardığı eşitsizliklerin giderilmesine yönelmesi, kavram ile sosyal ve mekânsal adalet arasındaki bağı güçlendirmektedir[14]. Bununla beraber bütün bu kesişim noktaları, kent hakkının başlı başına bağımsız bir insan hakkı olarak kabul edilmesini kendiliğinden gerektirmemektedir. Kavramın insan hakları hukuku bakımından esas meselesi de bu noktada ortaya çıkmaktadır: Kent hakkının mevcut haklardan ayrı bir hak, farklı hakların kentsel düzlemde bir araya geldiği bir haklar bütünü veya bu haklar arasındaki bağlantıları görünür kılan daha geniş bir normatif çerçeve olarak mı anlaşılması gerektiği açık bir tartışma alanı oluşturmaktadır.

Kent hakkının insan hakları söylemiyle yakınlaşması, insan haklarının gerçekleştirilmesinde kentlerin ve yerel yönetimlerin rolünün daha fazla görünür hâle gelmesiyle yeni bir boyut kazanmıştır. Özellikle 1990'lardan itibaren gelişen insan hakları kentleri hareketi, uluslararası insan hakları standartlarının yerel toplulukların

---

11 Rodrigues (n 8) 219.

12 A Aslı Şimşek and Recep Volkan Öner, 'Sosyal Haklardan Şehir Hakkına: Barış Bıçakçı Eserleri Üzerine Bir İnceleme' (2019) 74(1) *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 135, 145.

13 Don Mitchell, *The Right to the City: Social Justice and the Fight for Public Space* (Guilford Press 2003) 30–32.

14 Rodrigues (n 8) 221.

gündelik yaşamına ve kentsel yönetişim süreçlerine nasıl aktarılabileceğine ilişkin daha somut bir uygulama alanı ortaya çıkarmıştır[15]. İnsan hakları kenti hareketinin 1993 Viyana Dünya İnsan Hakları Konferansı sonrasında gelişmesi ve 1997'de Rosario'nun kendisini ilk insan hakları kenti olarak ilan etmesi, bu yönelimin kurumsallaşmasında önemli aşamalar olarak değerlendirilmektedir[16]. Bununla bağlantılı olarak "insan hakları kenti", "kentte insan hakları" ve "kent hakkı" kavramları farklı kuramsal köken ve içeriklere sahip olmakla birlikte, kentin insan haklarının gerçekleştirilmesindeki yerini yeniden düşünmeleri bakımından birbirine yaklaşan üç ayrı yönelimi ifade etmektedir[17]. Kentlerin toplumsal ve çevresel sorunların çözümüne ve bireylerin güçlenmesine katkı sağlama potansiyeli, aynı zamanda farklı geçmişlere ve ihtiyaçlara sahip kent sakinleri arasında ortak bir referans çerçevesinin nasıl oluşturulabileceği sorununu da gündeme getirmektedir; insan hakları dili bu açıdan kent ile sakinleri arasındaki karşılıklı beklentilerin ifade edilebileceği normatif kaynaklardan biri hâline gelmiştir[18]. Bununla birlikte insan haklarının kent düzeyinde uygulanmasını merkeze alan yaklaşım ile kentsel mekânın ve kentin üretim ilişkilerinin dönüştürülmesine yönelen kent hakkı aynı paradigma değildir ve iki kavramın birbirinin yerine kullanılması, aralarındaki kuramsal ve normatif farklılıkların gözden kaçırılmasına yol açabilir[19]. Buna karşılık her iki yaklaşım da hakların kent ölçeğinde nasıl anlam kazandığı, kentin sakinlerinin yalnızca hizmetlerden yararlanan kişiler olarak mı yoksa kentsel yaşamın şekillenmesine katılan hak özneleri olarak mı ele alınacağı ve yerel yönetimin bu ilişkide nasıl bir konum üstleneceği sorularını gündeme taşımaktadır. Bu soruların belirli bir hak sahibi grubu bakımından ele alınması ise kent hakkının anlamına yeni bir boyut eklemektedir. Çocukların hem gündelik yaşamlarının önemli bir bölümünü kentte sürdüren hem de kendileri üzerinde doğrudan sonuç doğuran mekânsal ve yönetsel kararların alınmasında geleneksel olarak sınırlı bir konuma sahip bulunan hak özneleri olmaları, "çocuğun kent hakkı" şeklindeki kavramsallaştırmanın ayrıca incelenmesini gerekli kılmaktadır.

---

15 Barbara Oomen, Martha F Davis ve Michele Grigolo, 'Introduction: The Promise and Challenges of Human Rights Cities' in Barbara Oomen, Martha F Davis ve Michele Grigolo (eds), *Global Urban Justice: The Rise of Human Rights Cities* (Cambridge University Press 2016) 1–22.

16 Tamar Ezer, 'Localizing Human Rights in Cities' (2022) 31(1) *Southern California Review of Law and Social Justice* 67, 69–71.

17 *ibid* 69–70.

18 Barbara Oomen ve Moritz Baumgärtel, 'Human Rights Cities', Anja Mihr and Mark Gibney (eds), *The SAGE Handbook of Human Rights* içinde (SAGE 2014) 709, 712.

19 Eva García Chueca, 'Human Rights in the City and the Right to the City: Two Different Paradigms Confronting Urbanisation', Barbara Oomen, Martha F Davis ve Michele Grigolo (eds), *Global Urban Justice: The Rise of Human Rights Cities* içinde (Cambridge University Press 2016) 103–120.

B. Çocuğun Kent Hakkının Kavramsal ve Kuramsal Temelleri

Kent hakkının öznesinin çocuk olarak belirlenmesi, önceki başlıkta ele alınan tartışmaya yalnızca yeni bir hak sahibi grubunun eklenmesi anlamına gelmemektedir. Dünya nüfusunun giderek artan bölümünün kentlerde yaşamasıyla birlikte çocukların gündelik yaşamlarının kentsel mekân, hizmetler ve yönetsel kararlarla kurduğu ilişki daha görünür hâle gelmiş; araştırmalar ve yerel politikalar da çocukların kentte karşılaştıkları özgül sorunlara ve kentsel yaşamın sunduğu olanaklara daha fazla yönelmeye başlamıştır[20]. Çocukların kentte yaşaması ile kentin çocukların hakları gözetilerek örgütlenmesi ise, şüphesiz ki, aynı şeyi ifade etmemektedir. Kentler eğitim, sağlık, kültür ve sosyal etkileşim bakımından önemli imkânlar sunabilse de bu genel kentsel avantaj, kent içindeki ekonomik, sosyal ve mekânsal eşitsizlikleri ortadan kaldırmamakta; çocukların güvenli ve yeşil kamusal alanlara, hizmetlere ve kendilerini etkileyen karar süreçlerine erişimi yaşadıkları çevreye ve toplumsal koşullara göre önemli ölçüde farklılaşabilmektedir[21]. Çocuğun kent hakkı bu nedenle gelişme, sağlık, eğitim, oyun ve dinlenme, katılım, ayrımcılığa uğramama ve görüşlerinin dikkate alınması gibi Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'de güvence altına alınan hakların yalnızca kent ölçeğine aktarılmasından ibaret değildir. Çocukların ihtiyaçlarının anlaşılması ve görüşlerinin kent planlaması ile tasarım süreçlerine dâhil edilmesi, daha adil ve kapsayıcı bir kentsel düzenin koşullarından biri olarak görülmekte; böylelikle, çocuk ile kent arasındaki ilişki, hizmetlere erişimin yanında çocuğun yaşadığı çevrenin nasıl kullanılacağına, düzenleneceğine ve dönüştürüleceğine ilişkin süreçlerdeki konumunu da kapsamaktadır[22]. Bu yaklaşım çocuğu kentin pasif kullanıcısı veya yalnızca korunması gereken bir nüfus grubu olmaktan çıkararak, kentsel yaşamın biçimlenmesine katkı sunabilen toplumsal ve siyasal bir hak öznesi olarak ele almayı gerektirmektedir[23].

Çocuğun bu biçimde hak öznesi olarak konumlandırılması, çocuk hukukunda çocuk ile yetişkin arasındaki ilişkinin dönüşümüyle de bağlantılıdır. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin temel ilkelerinden olan çocuğun üstün yararı, çocukları ilgilendiren bütün işlem ve kararlarda onların yararının öncelikli biçimde dikkate alınmasını gerektirmekte; Çocuk Hakları Komitesi bu ilkeyi maddi bir hak, temel bir yorum ilkesi ve usul kuralı olmak üzere üç yönlü bir kavram olarak değerlendirmektedir[24]. İlkenin belirli bir çocuğa ilişkin bireysel kararlarla sınırlı olmayıp çocuk gruplarını ve genel olarak çocukları etkileyen yasama, politika ve

---

20 Rhian Powell, 'Child-Friendly Cities and Communities: Opportunities and Challenges' (2024) 22(5) *Children's Geographies* 716, 716–719.

21 Diogo Guedes Vidal ve Eunice Castro Seixas, 'Children's Green Infrastructure: Children and Their Rights to Nature and the City' (2022) 7 *Frontiers in Sociology* 804535, 1.

22 *ibid* 8.

23 *ibid* 8.

24 BM Çocuk Hakları Komitesi, *Çocuğun Üstün Yararının Birincil Düzeyde Gözetilmesi Hakkına İlişkin 14 No'lu Genel Yorum (2013)*, CRC/C/GC/14, 29 Mayıs 2013, para 6.

idari kararları da kapsaması, üstün yararı kentsel planlama, hizmetlerin örgütlenmesi ve yerel politika oluşturulması bakımından da önemli hâle getirmektedir[25]. Üstün yarar ayrıca çocuğa ait farklı hakların kendi aralarında, çocuğun hakları ile başka kişilerin hakları arasında veya çocuk hakları ile kamusal menfaatler arasında ortaya çıkabilecek çatışmaların değerlendirilmesinde de önemli bir işlev görmektedir[26]. Bu yönüyle ilke, örneğin kamusal alanın kullanımı, güvenlik, ulaşım, kaynak tahsisi veya planlama tercihleri gibi birbirinden farklı hak ve menfaatlerin karşı karşıya gelebildiği yerel kararların çocuk üzerindeki etkisinin ayrıca hesaba katılmasını gerektirebilir. Öte yandan, üstün yararın usulî bir yükümlülük olarak anlaşılmasına yönelik yaklaşım da, birbirinden farklı sorunlara uygulanabilme kapasitesi hesaba katıldığında, bu ilkenin usuli anlamının, maddi bir hak olarak ele alınmasından kaynaklanan problemleri telafi etme potansiyeline dikkat çekmektedir[27]. Bununla beraber çağdaş çocuk hakları tartışmaları, çocukların yararının yetişkinler tarafından belirlenmesine ilişkin gelişme ve önerilerle sınırlı kalmayarak, çocuklar ile yetişkinler arasındaki yapısal güç ilişkilerini de sorgulamaktadır. Türkçeye yetişkin merkezcilik şeklinde çevrilebilecek olan *adultism* kavramı, bu anlamda, çocukların yaşları nedeniyle yetişkin otoritesine tabi kılınmasını ve yetişkin deneyimi ile ihtiyaçlarının kurumlarda varsayılan ölçü hâline gelmesini eleştirmek için kullanılmakta; güncel yaklaşımlar bunun kişiler arası ilişkilerin yanı sıra kurumsal ve yapısal biçimler kazanabileceğini vurgulamaktadır[28]. Öte yandan, Adami'nin ele aldığı biçimiyle – çocuklara yönelik yapısal ayrımcılığa işaret eden – *childism* tartışması ise çocukların yetişkinlere atfedilen yetilerden yoksunlukları üzerinden tanımlanmasının onları aşağı bir konuma yerleştiren önyargı ve yapısal ayrımcılığa dönüşebilmesine dikkat çekmektedir[29]. Çocuk ile yetişkin arasındaki eşitlik bu bakımdan farklı ihtiyaçların veya çocuklara özgü korumanın reddedilmesi değil, çocukların da yetişkinlerle eşit insan onuruna ve haklara sahip olduğunun kabulünü gerektirmektedir[30]. Kentsel mekânın, ulaşım

---

25 *ibid* para 6

26 Zeynep Hazar, 'İnsan Hakları Çatışmalarının Çözümlenmesinde Çocuğun Üstün Yararı İlkesinin İşlevi: Türk Anayasa Mahkemesi Kararları Çerçevesinde Bir Değerlendirme' (2022) 26(2) *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 647, 648.

27 Milka Sormunen, 'Understanding the Best Interests of the Child as a Procedural Obligation: The Example of the European Court of Human Rights' (2020) 20(4) *Human Rights Law Review* 745, 745–768.

28 Manfred Liebel ve Philip Meade, 'Adultism, Children's Political Participation and Voting Rights', Manfred Liebel ve diğerleri, *Childhoods of the Global South: Children's Rights and Resistance* içinde (Policy Press 2023) 98–114.

29 Rebecca Adami, 'Childism – on Adult Resistance to Children's Rights', Rebecca Adami, Anna Kaldal ve Margareta Aspán (ed), *The Rights of the Child: Legal, Political and Ethical Challenges* içinde (Brill Nijhoff 2023) 127, 132.

30 Harry Shier, *What Does 'Equality' Mean for Children in Relation to Adults?* (Global Thematic Consultation on Addressing Inequalities, 2012) 10 https://www.harryshier.net/docs/Shier-What_Does_Equality_Mean_for_Children.pdf son erişim tarihi 15 Eylül 2026.

sistemlerinin, kamusal alanların ve karar alma süreçlerinin esas olarak yetişkinlerin hareketlilik biçimleri, ihtiyaçları ve tercihleri esas alınarak düzenlenmesi de bu tartışmanın mekânsal bir görünümünü oluşturabilir. Çocuğun kent hakkı bu nedenle yalnızca çocuklara sunulan imkânların artırılmasına değil, kentin tasarımında ve yönetiminde çocukların deneyim ve taleplerinin hangi ölçüde dikkate alındığının sorgulanmasına da yönelmektedir.

Çocuk haklarının kentsel düzeyde bu şekilde ele alınmasının en belirgin uygulama alanlarından birini çocuk dostu kent yaklaşımı oluşturmaktadır. Özellikle 1996 Habitat II Konferansı sonrasında UNICEF öncülüğünde gelişen Çocuk Dostu Kentler Girişimi, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin yerel yönetim ve politika süreçlerinde somutlaştırılmasına yönelik bir çerçeve sunmuştur[31]. UNICEF çocuk dostu kenti, kendi yetki alanındaki çocukların Sözleşme'de tanınan haklarını gerçekleştirmeyi taahhüt eden ve çocukların sesleri, ihtiyaçları, öncelikleri ve haklarının kamusal politika, program ve kararlarda dikkate alındığı bir kent, topluluk veya yerel yönetim sistemi olarak tanımlamaktadır[32]. Literatürde de çocuk dostu kent yaklaşımının temel özelliği, çocukların medeni, siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel haklarının kendilerini etkileyen yerel karar ve hizmetlerin bütününe yerleştirilmesi arayışı olarak gösterilmektedir[33]. Bu yönelim, çocukların kent içerisindeki konumunu yalnızca korunma veya sosyal hizmet ihtiyacı üzerinden okumak yerine katılım, ayrımcılık yasağı, güvenli ve temiz çevre, oyun, gelişim ve kamusal mekâna erişim gibi farklı boyutları birlikte dikkate almaktadır. Çocuk dostu kent uygulamalarının kamusal alan bakımından taşıdığı önem de burada ortaya çıkmaktadır: çocukların kentte karşılaşabileceği riskleri azaltmak kadar kamusal mekânı kullanabilmeleri, bağımsız hareket edebilmeleri ve yaşadıkları çevrenin biçimlendirilmesine katılabilmeleri de tartışmanın parçası hâline gelmektedir[34]. Bununla birlikte çocuk dostu kent ile çocuğun kent hakkını özdeşleştirmemek gerekir. Çocuk dostu kent, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin yerel düzeyde uygulanmasını destekleyen ilkeler, süreçler ve değerlendirme araçları üzerine kurulu bir politika ve yönetişim modelidir.[35] Çocuğun kent hakkı ise çocuk ile

---

31 M Kayğusuz Akbay, 'Çocuk Dostu Kentler, Çocuk Hakları ve Pandemi' (2022) 33(1) *Toplum ve Sosyal Hizmet* 245, 246–247.

32 UNICEF, 'What is a Child Friendly City?' https://www.childfriendlycities.org/what-is-a-child-friendly-city son erişim tarihi 15 Eylül 2026.

33 Powell (n 20) 716–729.

34 Carolyn Whitzman, Megan Worthington ve Dana Mizrachi, 'The Journey and the Destination Matter: Child-Friendly Cities and Children's Right to the City' (2010) 36(4) *Built Environment* 474, 474–486. Ayrıca *bkz* Vidal ve Castro Seixas (n 21) 2-7.

35 Burada yönetişim kavramı konunun uluslararası hukuktaki ağırlığı ve katılımcı politikalar üzerinde yoğunlaşan yapısı sebebiyle uluslararası belgelerin kavrama verdiği anlam dikkate alınarak nötr bir yaklaşımla kullanılmaktadır. Ancak yönetişimin, Özdemir ve diğerlerinin yaptığı gibi neoliberal politikalar kapsamında özel sermayeye ilişkin menfaatlerin kamusal alanda yoğunlaşmasına sağladığı katkı bakımından değerlendirilmesi de onun çeşitli devlet kuramları kapsamında kamu yönetimi, özelleştirme ve küreselleşme gibi kavramlar eşliğinde anlaşılmasına ve kent yaşamının

kentsel mekân arasındaki ilişkiyi hak temelli bir perspektiften ele alarak, çocuğun kent içerisindeki konumunun yalnızca iyi yönetim ve hizmet kalitesi açısından değil, hak sahipliği ve karar süreçlerine katılım bakımından da değerlendirilmesine imkân veren daha geniş bir tartışmaya işaret etmektedir. Nitekim çocuk dostu kentlerin çocukların kamusal mekân üzerindeki haklarına odaklanması bu iki yaklaşım arasında önemli bir bağ kurmakta; ancak hak perspektifinin sunduğu imkânların kurumsal bir çocuk dostu kent modelinin sınırlarıyla tüketilmesi gerekmemektedir[36]. Bu ayrım, yerel yönetimlerin insan haklarının korunması ve gerçekleştirilmesinde üstlendikleri rolün incelenmesini ve çocuğun kent hakkının bu dönüşen rol bakımından nasıl bir anlam taşıyabileceğinin ayrıca değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır.

C. Yerel Yönetimlerin İnsan Haklarının Korunmasındaki Rolü ve Çocuk Hakları

İnsan hakları hukukunda yükümlülüklerin birincil muhatabı devlet olmakla birlikte, bu yükümlülüklerin kapsamı ve yerine getirilme biçimleri insan haklarının tarihsel gelişimi içerisinde önemli ölçüde dönüşmüştür[37]. Devletin haklara müdahale etmemesine dayanan klasik yaklaşım, özellikle sosyal hakların gelişmesiyle birlikte hakların etkili biçimde kullanılabilmesi için kamusal gücün aktif önlemler almasını gerektiren bir anlayışla tamamlanmış[38]; böylece özgürlüklerin korunması ile onların kullanılmasını mümkün kılan ekonomik ve toplumsal koşulların oluşturulması arasındaki ilişki daha belirgin hâle gelmiştir. İnsan hakları yükümlülüklerinin saygı gösterme, koruma ve yerine getirme biçiminde ifade edilen üçlü tipolojisi[39], devletin yalnızca müdahaleden kaçınmasını değil, üçüncü kişilerden kaynaklanan ihlallere karşı koruma sağlamasını ve hakların gerçekleşmesi için gerekli kurumsal ve maddi koşulları oluşturmasını da gerektiren bu genişlemeyi yansıtmaktadır. Aynı süreç, insan hakları alanında şirketler gibi devlet dışı aktörlerin taşıdığı sorumlulukların ayrıca tartışılmasına da yol açmıştır[40]. Devlet dışı aktörlerden farklı olarak, devletin ülke içindeki örgütlenmesinin ve dolayısıyla kamu gücünün kullanılmasının bir parçası olarak yerel yönetimler ise, elbette, bu tartışma içinde

bu doğrultudaki anlamının daha iyi kavranmasına katkı sunacağı açıktır. Bkz. Ali Murat Özdemir ve diğerleri, *Genel Kamu Hukuku: Kuramsal Yaklaşım* (2. bs, İmge Kitabevi Yayınları 2020) 403, 404. Yönetişim kavramının bu yönde incelendiği daha detaylı bir değerlendirme için bkz. *ibid* 400-420.

36 *Bkz.* Whitzman, Worthington ve Mizrachi (n 34) 474.

37 Bülent Algan, *Muhalefet Hakkı ve Türkiye'deki Görünümü* (Adalet Yayınevi 2015) 115.

38 Mehmet Akad, Bihterin Vural Dinçkol ve Nihat Bulut, *Genel Kamu Hukuku* (19. bs, Der Yayınları 2023) 292 vd.

39 Bülent Algan, *Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Hakların Korunması* (Seçkin Yayıncılık 2007) 83.

40 Devlet dışındaki aktörlere yönelen insan hakları sorumluluğu tartışmalarının şirketler bakımından değerlendirilmesi için bkz Özge Yücel Dericiler, 'Şirketlerin İnsan Haklarına İlişkin Yükümlülüklerinin Niteliği ve Temellendirilmesi Sorunu: Saygı Gösterme Sorumluluğu Ne Yükler?' (2018) 6(11) *Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 59–82.

farklı bir yere konumlanmaktadır. Her ne kadar insan hakları hukukunun uluslararası alandaki ağırlığı ve özel anlamı, yükümlülükler meselesinin, daha çok, uluslararası arenada ve ulusüstü mekanizmalardaki yansımaları bakımından ön plana çıkmasına sebep olsa da; uluslararası insan hakları yükümlülüklerinin doğrudan devletlere yöneltilmesi, şüphesiz ki, bu yükümlülüklerin uygulanmasının yalnızca merkezi idare tarafından gerçekleştirileceği anlamına gelmez. Nitekim BM İnsan Hakları Konseyi Danışma Komitesi de zamanla bu durumu vurgulama ihtiyacı duymuş, yerel makamların insan hakları yükümlülüklerini yerine getirmemesinin iç hukuk bakımından sonuç doğurabileceğini hatırlatarak, uluslararası sorumluluğun ise bir bütün olarak devlete ait olmaya devam edeceğini belirtmiştir.[41] Dolayısıyla yerel yönetimlerin insan hakları alanındaki rolü, devletin uluslararası sorumluluğuna alternatif yeni bir yükümlülük sistemi oluşturmaktan ziyade, bu yükümlülüklerin çok katmanlı devlet yapısı içerisinde hangi makamlar ve araçlar vasıtasıyla hayata geçirildiği sorusuyla ilgilidir. Bu anlamda yerel yönetimlerin ayrışan rolünün, merkezi iktidarla bağları eskiye göre esnetilirken küresel politikalarla kurulan daha yakın bir ilişki eğiliminin de etkisiyle görülür kılındığını, bu eğilimin küresel ekonomi politikaları ile buna bağlı daha büyük ölçekli tartışmalar üzerindeki etkilerini dikkate alarak, belirtmek gerekir[42].

Yerel yönetimlerin bu süreçte giderek daha fazla önem kazanmasının başlıca nedenlerinden biri, insan haklarının gündelik koşulları ile yerel kamusal kararlar arasındaki yakınlıktır. Bahsi geçen BM İnsan Hakları Konseyi Danışma Komitesi raporuna göre yerel yönetimler, kamu yönetimini tabana yaklaştırarak kişilerin günlük yaşamlarını etkileyen kararlara katılımını kolaylaştırmakta ve yerel ihtiyaçlar ile öncelikler hakkında bilgi gerektiren konularda merkezi yönetime göre elverişli bir konumda bulunmaktadır[43]. Bu yakınlık, yalnızca demokratik katılım bakımından değil, hakların maddi koşullarının belirlenmesi açısından da önem taşır. Konut, sağlık, eğitim, çevre ve kamu düzeni gibi alanlarda alınan yerel kararlar, kişilerin insan haklarından fiilen yararlanma imkânlarını güçlendirebildiği gibi sınırlandırabilmektedir[44]. Bu doğrultuda, insan haklarının yerel düzeydeki anlamı üzerine gelişen literatürde de kimi zaman, kentler, yalnızca merkezî düzeyde belirlenmiş standartların uygulayıcısı olarak değil, hakların yerel koşullar içerisinde yorumlandığı, somutlaştırıldığı ve kurumsallaştırıldığı kamusal alanlar olarak ele alınmaktadır.[45]. *İnsan hakları kenti* gibi çoğu zaman bağlayıcı olmayan

---

41 BM İnsan Hakları Konseyi Danışma Komitesi, *Role of Local Government in the Promotion and Protection of Human Rights – Final Report of the Human Rights Council Advisory Committee* (7 Ağustos 2015) UN Doc A/HRC/30/49, para 25.

42 Özdemir ve diğerleri (n 35) 427.

43 BM İnsan Hakları Konseyi Danışma Komitesi (n 41) para 8.

44 *ibid* para 26.

45 Gerd Oberleitner ve Klaus Starl, 'Understanding Human Rights at the Local Level', Michael Stohl ve Alison Brysk (ed), *A Research Agenda for Human Rights* içinde (Edward Elgar 2020) 173–186;

yerel taahhütlere dayanan girişimlerin dahi kurumsal yapıların oluşturulması, kaynak tahsisi, hesap verebilirlik ve hak temelli savunuculuk bakımından etkiler yaratabilmesi bu açıdan önemlidir[46]. Bununla birlikte yerelleşme, insan hakları açısından kendiliğinden olumlu sonuçlar doğuran bir süreç olarak görülmemelidir. Yerel makamların yetki ve mali kaynaklarının sınırlılığı yükümlülüklerin hayata geçirilmesini güçleştirebileceği gibi, yerel politikaların kendileri de ayrımcılığı veya dışlanmayı yeniden üretebilir[47]. Bu nedenle Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresinin de vurguladığı üzere insan hakları perspektifinin yerel yönetim bakımından taşıdığı değer, farklı çıkarlar arasında yapılacak tercihlerin ayrımcı olmayan, şeffaf ve kapsayıcı süreçler içerisinde gerçekleştirilmesini ve dezavantajlı grupların durumunun özellikle gözetilmesini sağlamasında görülmektedir[48]. Yerel düzey, böylece insan hakları standartlarının gündelik ihtiyaçlarla, bütçe ve kaynak tercihleriyle, hizmetlerin örgütlenmesiyle, mekânsal planlamayla ve katılımcı karar alma süreçleriyle doğrudan ilişkilendirildiği bir uygulama alanına dönüşmektedir.

Bu özellikler çocuk hakları bakımından daha belirgin bir önem taşımaktadır. Çocukların haklardan yararlanma koşulları, yaşadıkları mahallenin niteliğinden kamusal alanların düzenlenmesine, ulaşım ve sosyal hizmetlerden oyun imkânlarına, çevresel koşullardan kendilerini ilgilendiren kararlara katılma kanallarına kadar büyük ölçüde yerel ölçekte alınan kararlarla şekillenmektedir. Bu nedenle çocuk haklarının yerel düzeyde gerçekleştirilmesi yalnızca çocuklara özgülenmiş hizmetlerin varlığına değil; genel bütçe, planlama, ulaşım, çevre, güvenlik ve kamusal alan politikalarının çocuklar üzerindeki etkisinin hesaba katılmasına da bağlıdır. Bu hususu özel olarak ve ayrıntılı biçimde inceleyen *Cities for Children* başlıklı çalışma da, aynı doğrultuda, yerel makamların çocuk haklarına ilişkin rolünü konut, mahalle, sağlık, eğitim, bakım ve kamusal hizmetler gibi birbirinden farklı alanları kapsayan bir yönetim meselesi olarak ele almakta; sınırlı kaynaklar ve birbiriyle yarışan ihtiyaçlar içerisinde çocuk haklarının yerel yönetimin kurumsal yapısı, politikaları ve uygulamalarına nasıl aktarılabileceği sorununa odaklanmaktadır[49]. Benzer biçimde Türk sosyal bilimler literatüründe çocuk dostu kent yaklaşımının yalnızca belirli

Cynthia Soohoo, 'Human Rights Cities: Challenges and Possibilities', Barbara Oomen, Martha F Davis ve Michele Grigolo (ed), *Global Urban Justice: The Rise of Human Rights Cities* içinde (Cambridge University Press 2016) 257, 258.

46 Ezer (n 16) 83.

47 BM İnsan Hakları Konseyi Danışma Komitesi (n 39) para 22; Michele Grigolo, 'Local Governments and Human Rights: Some Critical Reflections' (2017) 49(1) *Columbia Human Rights Law Review* 67, 91–98.

48 Council of Europe Congress of Local and Regional Authorities, *Promoting Human Rights at Local and Regional Level: The Human Rights Dimension of the Activities of the Congress of Local and Regional Authorities – Compendium of Texts* (Council of Europe 2016) para 17.

49 Sheridan Bartlett, Roger Hart, David Satterthwaite, Ximena de la Barra ve Alfredo Missair, *Cities for Children: Children's Rights, Poverty and Urban Management* (Earthscan 1999) 22.

çocuk hizmetlerinden ibaret olmadığı; çocukların yaşadıkları çevrenin, sokakların ve kamusal alanların onlar bakımından yaşanabilir hâle getirilmesi ve çocukların kenti etkileyebilen aktörler olarak görülmesiyle ilişkilendirildiği belirtilmektedir[50]. Bu noktada yerel yönetimlerin yakınlık, yerel ihtiyaçları belirleyebilme ve katılım kanalları oluşturabilme avantajları, çocukların yetişkinlere kıyasla kamusal karar alma süreçlerine erişimde karşılaştıkları yapısal sınırlılıklar düşünüldüğünde ayrıca değer kazanmaktadır. Ancak aynı yakınlık, yerel makamların yetki, kaynak ve kurumsal kapasite farklılıklarını da görünür hâle getirmektedir. Çocuk haklarının yerel düzeyde gerçekleştirilmesi bu nedenle yalnızca hangi hakların tanındığıyla değil, önceliklerin nasıl belirlendiği, bütçelerin nasıl dağıtıldığı, farklı yönetim kademeleri arasında nasıl bir eşgüdüm kurulduğu ve çocukların bu süreçlerde hangi konuma sahip olduğu ile birlikte değerlendirilmelidir. Bu çerçeve, izleyen bölümde *çocuğun kent hakkı* adlandırmasının yerel yönetimlerin mevcut insan hakları rolünü belirleme, sistematikleştirme ve geliştirme bakımından ne tür bir katkı sağlayabileceği sorusunun daha somut boyutlar üzerinden incelenmesine imkân vermektedir.

II. ÇOCUĞUN KENT HAKKININ YEREL YÖNETİMLER ÜZERİNDE YANSIMALARI: İŞLEV VE SINIRLAR

A. Çocuğun Yerel Karar Alma Süreçlerine Katılımı

Çocuğun yerel karar alma süreçlerine katılımı, bu kavramın lafzi anlamının ötesinde, çocuğun kendisini etkileyen meselelerde görüşünün alınmasından daha geniş bir anlam taşımaktadır. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 12. maddesi, görüş oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendisini ilgilendiren bütün konularda görüşlerini serbestçe ifade edebilmesini ve bu görüşlere yaşı ve olgunluğu doğrultusunda gereken ağırlığın verilmesini güvence altına almaktadır[51]. Çocuk Hakları Komitesi, bu hakkın etkili biçimde kullanılmasını tek seferlik bir danışma faaliyeti olarak değil, çocukların karar süreçlerine gerçek anlamda dâhil olmasını sağlayan devamlı bir süreç olarak ele almakta; katılımın *şeffaf ve bilgilendirici, gönüllü, saygılı, çocuğun yaşamıyla ilgili, çocuk dostu, kapsayıcı, eğitimle desteklenen, güvenli* ve *hesap verebilir* nitelikte olması gerektiğini belirtmektedir[52]. Bu ölçütler özellikle yerel yönetimler bakımından önemlidir; zira katılımın anlamlı olabilmesi, çocuklara yalnızca görüş bildirme fırsatı verilmesini değil, hangi konuda ve ne ölçüde etkili olabileceklerini bilmelerini, kendi gündemlerini ortaya koyabilmelerini ve görüşlerinin karar üzerinde nasıl bir sonuç doğurduğuna ilişkin

---

50 Şafak Kaypak ve Armağan Uçar, 'Çocuk Haklarının Gerçekleşmesi Açısından Çocuk Dostu Kentler' (2018) 4(18) *International Journal of Academic Value Studies* 17, 22.

51 Birleşmiş Milletler, *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme* (kabul tarihi 20 Kasım 1989, yürürlük tarihi 2 Eylül 1990) 1577 UNTS 3, m 12.

52 BM Çocuk Hakları Komitesi, *Çocuğun Dinlenilme Hakkına İlişkin 12 No'lu Genel Yorum (2009)*, CRC/C/GC/12, 20 Temmuz 2009, para 133–134.

geri bildirim alabilmelerini de gerektirir[53]. Bu yönüyle katılım hakkı, çocukların yetişkinler tarafından belirlenmiş konularda danışılan kişiler olmalarının ötesinde, kendilerini doğrudan veya dolaylı olarak ilgilendiren kararları etkileyebilecek hak özneleri olarak kabul edilmelerini gerektirmektedir. UNICEF de anlamlı çocuk katılımını, aynı doğrultuda, çocukların görüş oluşturup ifade etmelerine ve kendilerini ilgilendiren konuları etkileyebilmelerine imkân sağlayan; bu anlamda karar alma gücünün yetişkinlerden çocuklara belirli ölçüde aktarımını da içeren bir süreç olarak tanımlamaktadır[54]. Kent hakkı bakımından bu yaklaşım ayrıca önem taşımaktadır. Zira kenti kullanmak kadar onun nasıl şekilleneceğine ilişkin süreçlere katılmak da kent hakkı düşüncesinin temel unsurlarından biridir; ilgili kısımda daha önce de vurgulandığı gibi, insan haklarının yerelleşmesine ilişkin çalışmalar katılımı hem insan hakları temelli yönetişimin hem de hakların demokratikleşmesinin merkezî unsurlarından biri olarak değerlendirmektedir[55]. Çocuğun yerel katılımı bu nedenle yalnızca gelecekteki yurttaşlık rolleri için bir eğitim alanı olarak değil[56], yurttaşlığın anlamının, mekânsal boyutunun ve farklı bağlamlarda nasıl biçimlendiğinin yeniden düşünülmesine imkân veren bir alan olarak ele alınmalıdır[57].

Bu hakkın yerel düzeyde somutlaştırılması, farklı yoğunluk ve kurumsallık düzeylerine sahip katılım araçları aracılığıyla mümkündür. Çocuk ve gençlik meclisleri veya konseyleri, danışma kurulları, odak grup görüşmeleri, anketler, okul ve mahalle temelli toplantılar, katılımcı planlama ve bütçeleme süreçleri bunların başlıca örneklerini oluşturmaktadır. Çocuk Hakları Komitesi de yerel gençlik parlamentoları ve belediyeler düzeyinde yerel çocuk meclislerinin yaygınlaşmasını olumlu karşılamakla birlikte bunların 12. maddenin yerel düzeyde uygulanmasının yalnızca araçlarından biri olduğunu; çocukların okul, oyun alanı, park, kültür ve eğlence tesisleri, sağlık hizmetleri ve yerel ulaşım gibi doğrudan gündelik yaşamlarını etkileyen alanların tasarımına da katılmaları gerektiğini vurgulamaktadır[58]. Driskell'in katılımcı kent planlamasına ilişkin yaklaşımı da benzer biçimde, mekânın kullanıcılarının yararının planlamada belirleyici olması,

---

53 *ibid* para 133-134.

54 UNICEF, *Child Participation in Local Governance: A UNICEF Guidance Note* (UNICEF 2017) 2. UNICEF anlamlı katılımda güç transferi *(a transfer of power)* hususunda Lansdown'a da referans vermektedir. Referans eser için *bkz.* Gerison Lansdown, 'The Realisation of Children's Participation Rights', Barry Percy-Smith ve Nigel Thomas (ed), *A Handbook of Children and Young People's Participation: Perspectives from Theory and Practice* içinde (Routledge 2009) 13.

55 Ezer (n 16) 85-87.

56 Çocukların yerel politika süreçlerine çoğunlukla geleceğin yetişkinleri olarak hazırlanma perspektifinden dâhil edildiği tespiti için *bkz.* Elizabeth F Cohen, 'Neither Seen nor Heard: Children's Citizenship in Contemporary Democracies' (2005) 9(2) *Citizenship Studies* 221–240.

57 Jon Anderson, Kye Askins, Ian Cook, Luke Desforges, James Evans, M Fannin, D Fuller ve diğerleri, 'What Is Geography's Contribution to Making Citizens?' (2008) 93(1) *Geography* 34, 39.

58 BM Çocuk Hakları Komitesi (n 52) para 127–130.

çocukların yaşadıkları çevreye ilişkin özgül bilgilerinin dikkate alınması ve bir kararın kişileri etkileme derecesi arttıkça o karara katılım imkânlarının da güçlendirilmesi gerektiği düşüncesine dayanmaktadır[59]. Uygulamada çocuk meclisleri ve gençlik konseyleri bu ilişkiyi kurmak için önemli kanallar yaratabilmektedir; nitekim çocukların kent hakkına ilişkin literatürde gençlik konseyleri yerel yönetime katılmanın kurumsal araçlarından biri olarak ele alınmaktadır[60]. Türkiye'deki çocuk dostu kent uygulamalarında da çocuk meclislerinin oluşturulması veya mevcut meclislerin güçlendirilmesi, çocukların ihtiyaçlarının ve taleplerinin yerel yönetime aktarılmasının yollarından biri olmuştur[61]. Bununla birlikte yinelemek gerekir ki, bir katılım mekanizmasının kurulmuş olması, tek başına anlamlı katılımın gerçekleştiğini göstermemektedir. Powell'ın farklı kentlerdeki çocuk dostu kent uygulamalarına ilişkin incelemesi, anket ve odak gruplarından gençlik parlamentolarına kadar çeşitli araçların çocukların görüşlerini görünür kılabildiğini; fakat gündemin çoğunlukla yetişkinler tarafından belirlenmesinin çocukların yalnızca "çocuklara özgü" görülen konularda dinlenebilir kabul edilmelerine, konut, sağlık veya genel kamu hizmetleri gibi yaş kategorilerini aşan politika alanlarının ise yetişkinlere bırakılmasına yol açabildiğini göstermektedir[62]. Temsil kabiliyeti, dezavantajlı çocukların mekanizmalara erişimi, *yetişkin merkezcilik* ve sembolik katılım tehlikesi de bu yapıların demokratik değerinin kendiliğinden varsayılamayacağını ortaya koymaktadır[63]. Katılımın çocuğun kent hakkının bir unsuru olması, bu nedenle yalnızca daha fazla danışma organı oluşturmayı değil, çocukların hangi konularda, hangi aşamada ve ne ölçüde kararları etkileyebildiğinin sorgulanmasını gerektirir.

Yerel yönetimler açısından bu katılım biçimlerinin önemi, birinci bölümde değinilen fiziki yakınlık ile insan haklarının yerel düzeyde gerçekleştirilmesi arasındaki ilişkiyi çocuklar bakımından somutlaştırmasında ortaya çıkmaktadır. BM İnsan Hakları Konseyi Danışma Komitesi'nin belirttiği üzere yerel yönetimin temel avantajlarından biri kamu yönetimini tabana yaklaştırması ve kişilerin gündelik yaşamlarını etkileyen kararların oluşturulmasına etkili biçimde katılabilmelerini kolaylaştırmasıdır[64]. Ezer de yerel yönetimlerin topluluklara

---

59 David Driskell, *Creating Better Cities with Children and Youth: A Manual for Participation* (Earthscan 2002) 32–34.

60 Debra Flanders Cushing ve Willem van Vliet, 'Children's Right to the City: The Emergence of Youth Councils in the United States' (2017) 15(3) *Children's Geographies* 319, 319–321.

61 Mehtap Kayğusuz Akbay, 'Çocuk Dostu Kentler, Çocuk Hakları ve Pandemi' (2022) 33(1) *Toplum ve Sosyal Hizmet* 245, 248–249.

62 Powell (n 20) 726–727.

63 *ibid* 719, 726–728. Ayrıca yerel katılımın kent çocukları bakımından taşıyabileceği potansiyel eşitsizlik meseleleri için *bkz.* Carolyn Stephens, 'Urban Inequities; Urban Rights: A Conceptual Analysis and Review of Impacts on Children, and Policies to Address Them' (2012) 89(3) *Journal of Urban Health* 464, 474–475.

64 BM İnsan Hakları Konseyi Danışma Komitesi (n 39) para 8.

yakınlığının katılım için daha fazla ve daha sürekli imkân yaratabileceğini; bu doğrultuda insan hakları yaklaşımının ise katılımı vatandaşlık statüsünün ötesine taşıyarak kentte yaşayanların tamamını kapsayabilecek bir yönelim sağladığını belirtmektedir[65]. Bu özellik çocuklar bakımından daha da önemlidir. Zira ulusal düzeyde sürekli katılım; fiziksel mesafe, kurumsal erişim ve gündemin çocukların günlük ihtiyaçlarından uzaklaşması gibi nedenlerle daha güçken, yerel süreçler çocukların yaşadıkları sorunlarla karar mercileri arasında daha doğrudan bir bağ kurabilmektedir; bu doğrultuda UNICEF de yerel katılımın daha sürdürülebilir olabileceğini ve çocukların önceliklerinin hizmetlere, yerel planlara ve bütçe tercihlerine yansımasını sağlayabileceğini vurgulamaktadır[66]. Bu açıdan çocuk katılımı, yerel demokrasinin yalnızca yetişkin seçmenlerin tercihleri üzerinden tanımlanmasını aşarak, oy hakkına sahip olmayan fakat yerel kararların sonuçlarına doğrudan bağlı olan bir toplumsal grup olarak çocukların ihtiyaç ve bilgisinin karar sürecine taşınmasını sağlar. Çocukların kentsel mekânı yalnızca kullanan değil, onu yaşayan, üreten ve yeniden şekillendiren aktörler olduğunun kabulü de bu demokratik gerekçeyi güçlendirmektedir[67]. Bununla birlikte, daha önce ortaya konduğu üzere yerel düzeyin sağladığı yakınlık, anlamlı katılımı kendiliğinden garanti etmeyeceğine göre; çocukların görüşlerini dinlemekle yetinilip karar alma gücünün bütünüyle yetişkinlerde tutulması veya yalnızca belirli sosyal gruplardan çocukların seslerinin duyulması, mevcut eşitsizlikleri katılımcı bir görünüm altında yeniden üretebilir[68]. Yerel yönetimlerin insan hakları yükümlülükleri bakımından çocuğun katılımının değeri bu nedenle, çocuk meclisi veya danışma mekanizmasının varlığından çok, karar süreçlerinin kapsayıcılık, eşitlik, bilgiye erişim, geri bildirim ve etkili olabilme ölçütleri doğrultusunda dönüştürülmesinde yatmaktadır. Böyle bir dönüşüm, çocukların ihtiyaçlarının daha doğru tespit edilmesine katkı sunduğu kadar yerel kararların demokratik meşruiyetini ve hesap verebilirliğini de güçlendirebilir; çocuğun kent hakkı ise bu talepleri ayrıksı çocuk politikaları olmaktan çıkarıp kentin yönetimine ilişkin daha genel bir insan hakları ve demokrasi meselesi içerisinde görünür kılmaktadır.

B. Kentsel Planlama ve Mekânın Çocuk Bakımından Düzenlenmesi: Oyun, Kamusal Alan ve Çevre

Çocuğun kentle kurduğu ilişkinin önemli bir bölümü, gündelik yaşamını sürdürdüğü fiziksel çevrenin niteliği üzerinden şekillenmektedir.[69] Konut çevresi,

---

65 Ezer (n 16) 85–87.

66 UNICEF (n 54) 3.

67 F Kübra Aytaç, 'Children's Right to the City: The Case of Street Children' (2021) 36(4) *International Sociology* 605, 605–606.

68 Powell (n 20) 719, 726–728; UNICEF (n 54) 1–3.

69 Okşan Tandoğan, 'Çocuk İçin Daha Yaşanılır Bir Kentsel Mekân: Dünyada Gerçekleştirilen Uygulamalar' (2014) 9(1) *Megaron* 19, 20.

sokak, okul, park, ulaşım ağı ve diğer kamusal alanlar çocuk bakımından yalnızca hareket edilen veya belirli hizmetlerin sunulduğu mekânlar değil, güvenlik, aidiyet, sosyalleşme, özerklik ve gelişme ihtiyaçlarının karşılandığı yaşam alanlarıdır; dolayısıyla çocukların kentsel mekânlarla ilişkisi biyolojik gereksinimlerin yanı sıra güvenlik, ait olma, sosyalleşme ve kendini geliştirme ihtiyaçları üzerinden açıklanmaktadır[70]. Tüm bu hareketlilik ve gereklilikler içinde *oyun,* çocuk bakımından bu ihtiyaçların tümüyle bağlantılı temel bir eylem olarak vurgulamakta; çocuğun çevresiyle iletişim kurmasının başlıca yollarından birinin oyun olması ise, bu faaliyetin gerçekleşebileceği mekânların niteliğini doğrudan bir çocuk hakları meselesine dönüştürmektedir[71]. Nitekim Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 31. maddesi dinlenme, boş zaman ve oyun hakkını güvence altına alırken, Çocuk Hakları Komitesi bu hakkın gerçekleştirilmesini güvenli hareketlilik, erişilebilir kamusal alan, doğayla temas, trafik ve kirlilikten korunma gibi fiziksel çevre koşullarıyla birlikte değerlendirmektedir[72]. Oyun böylece yalnızca gelişimsel veya pedagojik bir faaliyet olmaktan çıkmakta; çocuğun kentte bulunabilmesi, mekânı deneyimleyebilmesi ve ona aidiyet geliştirebilmesinin araçlarından biri hâline gelmektedir. Bu çerçevede oyun hakkının, pedagojik bir gerekliliğin ötesinde, çocuğun gelişimi, insan onuru ve kentsel yaşama erişimiyle bağlantılı bir *çocuk hakkı* ve *kent hakkı* meselesi olarak değerlendirilmesi gerektiği söylenir[73]. UNICEF UK'nin *yapılı çevre*ye *(built environment)* ilişkin yaklaşımı da aynı ilişkiyi daha geniş bir çerçevede kurmakta; kamusal alanların niteliği ve güvenliği ile çocuğun oyun, sağlık, gelişme ve dinlenme hakları arasındaki doğrudan bağlantıya dikkat çekmektedir[74]. Bu çerçevede çocuğun kent hakkı bakımından oyun alanı, yalnızca belirlenmiş bir park veya çocuk bahçesi olarak değil; çocuğun bağımsız hareket edebildiği, doğayla ilişki kurabildiği ve gündelik yaşam içerisinde kamusal mekânı kullanabildiği daha geniş bir kentsel çevrenin parçası olarak düşünülmelidir.

---

70 *ibid* 20.

71 Sena Işıklar Bengi ve Nazan Kırcı, 'Çocukların Kentsel Mekâna Katılım Hakkı' (1st International Mediterranean Science and Engineering Congress, Adana, 26–28 Ekim 2016) 4.

72 Birleşmiş Milletler, *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme* (n 48) m 31; BM Çocuk Hakları Komitesi, *Çocuğun Dinlenme, Boş Zaman, Oyun, Eğlence Etkinlikleri, Kültürel Yaşam ve Sanata Katılma Hakkına İlişkin 17 No'lu Genel Yorum (2013)*, CRC/C/GC/17, 17 Nisan 2013, para 32–37. Komite özellikle kirlilik ve trafik gibi fiziksel tehlikelerden yeterince arındırılmış çevreyi, erişilebilir oyun mekânlarını, bağımsız hareketliliği ve doğayla temas imkânını 31. maddenin etkili kullanımının koşulları arasında saymaktadır.

73 Asmin Kavas, Yağmur Uzunırmak, Ege Sevinçli, Derya İyikul ve Beyza Gürdoğan, *Kentte Çocuk Olmak: Türkiye'de Parklar, Politikalar ve Uluslararası Deneyimler* (Toplum Çalışmaları Enstitüsü 2025) 12.

74 UNICEF UK, *Play and the Built Environment* (Mayıs 2022) https://www.unicef.org.uk/child-friendly-cities/play-built-environment/ son erişim tarihi 15 Eylül 2026. *Built environment* ilgili Türkçe literatürde yaygın olarak yapılı çevre olarak çevrilmektedir. Örnek olarak *bkz.* İlhan Tekeli ve Anlı Ataöv, *Sürdürülebilir Toplum ve Yapılı Çevre: Stratejiler Yelpazesi* (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 2017).

Bu yaklaşım, kentsel planlamanın çocuk üzerindeki sonuçlarını güvenlik ile özgürlük arasında kurulması gereken daha karmaşık bir denge içinde değerlendirmeyi gerektirir. Tranter ve Sharpe, çocukların kamusal alandaki varlığını sınırlayan ebeveyn kaygılarının önemli bir bölümünü trafik tehlikesi ve yabancılardan kaynaklanan tehlike algılarıyla ilişkilendirmektedir[75]. Bu risklere karşı koruma gerekli olmakla birlikte, çocukların kamusal alandan bütünüyle çekilmesi fiziksel hareketliliğin azalması, toplumsal ilişkilerin zayıflaması ve çocuk ile yaşadığı çevre arasındaki bağın kopması gibi başka sonuçlar yaratabilmektedir[76]. Oyun bu açıdan çocuğun yalnızca fiziksel ve sosyal gelişimini destekleyen değil, kendi kapasitesini geliştirmesine, karar verme deneyimi kazanmasına ve çevresindeki dünyayı keşfedip onunla ilişki kurmasına imkân sağlayan bir faaliyet niteliğindedir.[77]. Çocuk Hakları Komitesi güvenliğin, çocukların bağımsız hareketliliğini ortadan kaldıracak biçimde yorumlanmaması gerektiğini; trafik, kirlilik ve şiddet gibi kabul edilemez risklerin azaltılmasıyla çocukların belirli ölçülerde risk alma, keşfetme ve bağımsız oyun olanaklarının korunması arasında denge kurulması zorunluluğunu vurgulamaktadır[78]. Dolayısıyla çocuklar bakımından yaşanabilir kent tasarımı, şehrin muhtelif yerlerine daha fazla oyun ekipmanı yerleştirilmesine indirgenmemelidir. Çocuğun sokakta güvenli biçimde hareket edebilmesi, toplu taşıma imkânlarından yararlanabilmesi ve yeşil, açık ve oyun amaçlı kamusal alanlara erişebilmesi, çocuk haklarına duyarlı kentsel planlamanın birbirini tamamlayan unsurlarıdır[79]. Çocukların mekânsal deneyimlerinin toplumsal güç ilişkileri ve çocukluğa ilişkin normatif kabuller tarafından biçimlendiğini gösteren genç coğrafyası literatürü de mekânı nötr bir fiziksel zemin olarak değerlendirmeyi güçleştirmektedir[80]. Özellikle dezavantajlı çocukların kent planlamasına dâhil edilmesine ilişkin çalışmalar, toplumsal anlamda sağlıklı kentsel mekânların çocukları yalnızca barındırmakla kalmayıp onların deneyim ve taleplerini tasarım süreçlerine taşıması gerektiğini ortaya koymaktadır[81]. Böylece oyun alanlarına, yeşil mekânlara ve güvenli ulaşıma erişimde mahalleler veya çocuk grupları

---

75 Paul Tranter ve Scott Sharpe, 'Children and Peak Oil: An Opportunity in Crisis' (2007) 15(1) *The International Journal of Children's Rights* 181, 186.

76 *ibid* 186.

77 BM Çocuk Hakları Komitesi (n 72) para 9

78 *ibid* para 32–37.

79 *ibid* para 32–37, 58(c)–(f).

80 *Bkz.* Stuart C Aitken, *Geographies of Young People: The Morally Contested Spaces of Identity* (Routledge 2001) 1–26. Literatüre ilişkin genel bilginin yanında, çocukları da içeren kapsamlı "gençlik" tanımı ile yazarın terminolojik tercihleri için ayrıca bkz. *ibid* 5-8.

81 Victoria Derr, Louise Chawla, Mara Mintzer, Debra Flanders Cushing ve Willem van Vliet, 'A City for All Citizens: Integrating Children and Youth from Marginalized Populations into City Planning' (2013) 3(3) *Buildings* 482, 482–484.

arasında ortaya çıkan farklılıklar, altyapı eksikliğinin ötesinde mekânsal adalet – ve bununla bağlantılı olarak *eşitlik* – sorunu hâline gelmektedir[82].

Yerel yönetimlerin planlama, ulaşım, çevre ve kamusal alanlara ilişkin yetkileri bu nedenle çocuk haklarının gerçekleştirilmesiyle doğrudan temas etmektedir. Buradaki eşitlik talebi yalnızca çocukların yetişkinlerle eşit hak sahibi olarak görülmesini değil, çocukların kendi aralarındaki farklılıkların da hesaba katılmasını gerektirir. Shier'in çocuk ile yetişkin arasındaki ilişkiyi eşit insan onuru ve hak sahipliği üzerinden kuran ve bu anlamda araçlardan çok sonuçlara yönelen yaklaşımı bu tartışmanın bir boyutunu oluştururken[83], Adami'nin çocuk haklarının uygulanmasında her çocuğun özgül koşullarına duyarlı bir eşitlik anlayışına yaptığı vurgu, mekânsal planlamada standart bir "çocuk" varsayımının yetersizliğini göstermektedir[84]. Çocukların yaşları, engellilik durumları, gelir düzeyleri veya yaşadıkları mahalleler nedeniyle yeşil alana, güvenli ulaşıma ve nitelikli kamusal mekâna farklı ölçülerde erişebilmeleri bu nedenle yerel politikanın *dağılımsal*[85] sonuçlarının ayrıca değerlendirilmesini gerektirir. Bunun yanında, Vidal ve Castro Seixas'ın çocuklara özgü yeşil altyapı yaklaşımı, kentlerin daha sağlıklı ve dirençli hâle getirilebilmesi için, çocukları dışarıda bırakan bölgesel yeşillendirme girişimlerinden ziyade, çocukların yaşadığı, öğrendiği ve oynadığı gündelik alanlarda doğayla doğrudan bağ kurabilmesini mümkün kılan program ve uygulamalara gereksinim duyulduğunu göstermektedir[86].

Benzer biçimde Barselona ve Utrecht'teki yeşil oyun alanlarını inceleyen Jeanroy ve ekibi, *dağıtımsal adalet*, *usulî adalet* ve *tanınma adaleti* gibi farklı adalet anlayışlarının bağlantı noktaları ortaya konularak birlikte ele alınmasını önerirken; çocukların ortak üretime katılabilen aktörler olarak planlama süreçlerine dâhil edilmelerini bu bağlantının bir sonucu olarak görmekte, kuşaklararası adalet anlayışının ise bu bağlantıyı uzun vadeli etkileri de gözeterek bir adım öteye taşıdığına dikkat çekmektedir[87]. Her ne kadar dağıtıcı adalet ile tanınma adaleti farklı adaletsizlik biçimlerine ve bunlara verilecek karşılıklara ilişkin farklı yaklaşımlara dayansa da, fayda ve külfetlerin dağılımına odaklanan dağıtıcı

---

82 Mekanın, oyun, haklar ve adalet arasındaki bağlantı noktalarıyla konu edildiği tartışma için *bkz.* Aitken (n 80) 169 vd. Eşitlik kavramına ilişkin ekleme ve vurgu bana aittir.

83 Shier (n 30) 10.

84 Adami (n 29) 135–136.

85 Clara Jeanroy, Romina Rodela, Corina Basnou, Kayin Venner ve Arjen Buijs, 'Inclusive Urban Planning for and with Children: Planning Green Playgrounds in Barcelona and Utrecht' (2025) 33(12) *European Planning Studies* 2164, 2167. Burada yazarlar kentsel yeşil alanların faydalarının eşitsiz dağıldığını ve planlama süreçlerinin belirli grupları orantısız biçimde avantajlı kılabildiğini açıkça tartışmakta; bunu bir dağıtımsal adalet *(distributional justive)* meselesi olarak kurmaktadır. *Distributive / distributional* farkı gözetilerek *dağıtıcı adalet* yerine *dağıtımsal adalet* çevirisi tercih edilmiştir.

86 Vidal ve Castro Seixas (n 21) 1,5 ve 8.

87 Jeanroy ve diğerleri (n 80) 2167.

paradigmanın adalet tartışmalarında belirgin bir ağırlık kazandığı söylenebilir[88]. Preston ve Carr'ın dikkat çektiği bu durum, tanınma adaletinin dağıtımın ötesinde kimlik, farklılık ve toplumsal konumların yarattığı adaletsizlikleri görünür kılan tamamlayıcı işlevini önemli hâle getirmektedir. Bununla birlikte, Fraser'ın daha önce ve sistematik biçimde ortaya koyduğu üzere, tanınmaya dayalı kimlik taleplerinin sosyoekonomik eşitsizlikleri gölgelemesi riskini bertaraf edebilmek için tanınma adaletinin yeniden dağıtım anlayışıyla birlikte düşünülmesi ve uygulanması gerektiğine ilişkin güçlü bir teorik yaklaşım zaten geliştirilmiştir[89]. Bu bakımdan Jeanroy ve ekibinin söz konusu tartışmayı çocuk ve kent bağlamında yeniden gündeme getirmesi; farklı adalet anlayışları arasındaki bağlantıya, çocukların planlama süreçlerine anlamlı katılımını ve planlama kararlarının uzun vadeli etkilerini dikkate alan kuşaklararası adalet boyutunu da eklemesi bakımından özellikle anlamlıdır.

Çocuk Hakları Komitesinin 17 No'lu Genel Yorumu ise bu bağlantıları doğrudan yerel yönetimlere taşımakta; belediyelerin oyun ve dinlenme imkânlarını bütün çocukların eşit erişimi bakımından değerlendirmelerini, güvenli ve erişilebilir parklar ile yeşil alanlar sağlamalarını, ulaşım ve trafik tedbirleri almalarını ve planlamada çocuk etkisini gözetmelerini gerekli görmektedir[90]. Mekân ve planlamayla bu anlamda doğrudan bağlantılı olan çevresel boyut ise Komitenin 26 No'lu Genel Yorumu ile daha da belirginleşmiştir: temiz, sağlıklı ve sürdürülebilir çevre hakkı yaşam, hayatta kalma ve gelişme hakkıyla doğrudan ilişkilendirilirken; çevresel zararların çocuk grupları üzerindeki eşitsiz etkilerinin önlenmesi ve çevresel kararların çocuk hakları bakımından değerlendirilmesi yükümlülüğü vurgulanmaktadır[91]. Bu çerçeve, aynı zamanda, yerel planlama faaliyetlerinin yalnızca teknik ve yönetsel tercihlerden ibaret görülmesini de güçleştirir. Çocuk hakları üzerindeki etkilerin önceden değerlendirilmesi, kararların eşitlik ve üstün yarar ölçütleriyle gerekçelendirilmesi ve uygulamaların izlenebilmesi, yerel yönetimin insan hakları yükümlülükleri ile hukuk devleti ve hesap verebilirlik arasındaki bağı somutlaştırır. Çocuğun kent hakkı bu bakımdan, park, ulaşım, çevre veya güvenlik gibi dağınık görünen yerel politika alanlarının çocuk üzerindeki sonuçlarını aynı hak temelli mekânsal perspektif içinde değerlendirmeye imkân verir.

C. Çocuğun Gelişimi ve Kentsel Hizmetlere Erişimi

88 Christopher Preston ve Wylie Carr, 'Recognitional Justice, Climate Engineering, and the Care Approach' (2018) 21(3) *Ethics, Policy & Environment* 308, 310.

89 Nancy Fraser, *Justice Interruptus: Critical Reflections on the "Postsocialist" Condition* (Routledge 1997) 11–39.

90 BM Çocuk Hakları Komitesi (n 72) para 58(c)–(f). Komite özellikle merkezi, bölgesel ve belediye düzeyindeki makamlar arasında iş birliğini; eşit erişim, bütçe, evrensel tasarım ve belediye planlamasını 31. maddenin gerçekleştirilmesine ilişkin yükümlülüklerin parçaları olarak ele almaktadır.

91 BM Çocuk Hakları Komitesi, *Çocuk Hakları ve Çevreye İlişkin, İklim Değişikliğine Özel Vurgu Yapan 26 No'lu Genel Yorum (2023)*, CRC/C/GC/26, 22 Ağustos 2023, para 14–25, 63–72.

Çocuğun gelişimi bakımından kentsel hizmetlere erişim, ekonomik ve sosyal hakların kent ölçeğinde hangi koşullarda gerçekleştirilebildiği sorusuyla doğrudan bağlantılıdır. Çocukların ekonomik ve sosyal hakları uzun süre çocuk hakları literatüründe görece sınırlı biçimde incelenmiş olmakla birlikte, özellikle 2000'li yıllardan itibaren bu haklara ilişkin hukuki ve disiplinlerarası çalışmalar belirgin biçimde artmış; sağlık, eğitim ve sosyal güvenlik gibi alanlarda çocukların kendine özgü hak sahipliği daha görünür hâle gelmiştir[92]. Buna karşılık çocuk yoksulluğu ile çocukların ekonomik ve sosyal hakları arasındaki kavramsal ilişkinin aynı ölçüde gelişmediği ve iki çalışma alanı arasındaki bağın hâlen yeterince kurulamadığı belirtilmektedir[93]. Bu eksiklik kent bakımından ayrıca önemlidir; zira, tıpkı bu çalışmanın teori ile pratik ikiliğine ilişkin önceki tartışmalarında görüldüğü gibi, çocuğun bir hizmet bağlamında hukuken hak sahibi olması ile o hizmete fiilen, eşit ve nitelikli biçimde erişebilmesi aynı şeyi ifade etmemektedir. Bu nedenle yerel yönetimlerin rolü de eğitim, sağlık veya sosyal güvenlik gibi hakların tamamının doğrudan sağlayıcısı olmaları üzerinden değil; kendi yetki alanları içerisinde erişimi kolaylaştırmaları, altyapıyı geliştirmeleri, yerel eşitsizlikleri tespit etmeleri, hizmetlerin eşgüdümünü sağlamaları ve çocukların ihtiyaçlarını planlama süreçlerine yerleştirmeleri üzerinden değerlendirilmelidir. Bu doğrultuda, UNICEF'in çocuk dostu yerel yönetime ilişkin yaklaşımı yerel yönetimlerden bütün hizmetleri üstlenmelerini değil, yatay ve dikey koordinasyon mekanizmalarını güçlendirmelerini, hizmetlere erişim ve hizmet kalitesindeki eşitsizlikleri azaltmalarını ve kamu, özel sektör ile toplumsal aktörlerin çocuk haklarının gerçekleştirilmesine yönelik faaliyetlerini desteklemelerini beklemektedir[94]. Bu çok aktörlü yapı aynı zamanda çocuk haklarının eğitim, sağlık, sosyal hizmetler, konut, güvenlik, spor ve benzeri birbirinden farklı kurumsal alanlarda uygulanmasını gerektirdiğinden, çocuklar bakımından eşitliğin ne anlama geldiğine ilişkin ortak bir yaklaşım geliştirilmesini de zorunlu kılmaktadır[95]. Dolayısıyla kentsel hizmetlere erişim, salt belirli hizmetlerin mevcudiyetine değil, bu hizmetlerin çocukların farklılaşan ihtiyaçlarını dikkate alarak birbirleriyle bağlantılı ve erişilebilir bir biçimde örgütlenmesine ilişkin bir insan hakları meselesidir.

Bu yaklaşım, hizmetlerin çocuğun bugünkü refahına olduğu kadar gelecekteki gelişim imkânlarına etkisini de dikkate almayı gerektirir. Çocuk hakları bağlamında kullanılan *açık gelecek*[96] düşüncesi, çocukluk dönemindeki hak ve hizmetlerin çocuğun

---

92 Aoife Nolan ve Kirrily Pells, 'Children's Economic and Social Rights and Child Poverty: The State of Play' (2020) 28(1) *The International Journal of Children's Rights* 111, 115–116.

93 *ibid* 122.

94 UNICEF, *The Child Friendly Cities Initiative: Guidance Note* (UNICEF 2022) 10.

95 Adami (n 29) 135–136.

96 Joel Feinberg tarafından kavramsallaştırılan "Çocuğun Açık Bir Geleceğe Sahip Olma Hakkı"için *bkz.* Joel Feinberg, 'The Child's Right to an Open Future', William Aiken ve Hugh LaFollette (ed), *Whose Child? Parental Rights, Parental Authority and State Power* içinde (Rowman & Littlefield

yetişkinliğe sağlıklı biçimde ve mümkün olduğunca geniş yaşam seçeneklerini koruyarak ulaşmasına imkân vermesi gerektiğini vurgulamaktadır[97]. Eğitim ve sağlık hizmetlerinden kültür, spor, ulaşım ve barınma koşullarına kadar farklı alanlar bu nedenle birbirinden yalıtılmış hizmet kategorileri olarak görülmemelidir. Öte yandan, kentin bu hizmetlere fiziksel yakınlık ve altyapı bakımından sağladığı olanaklar da çocuklar arasında kendiliğinden eşit bir sonuç yaratmamaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde bahsi geçen ve UNICEF'in "kentsel avantaj" olarak adlandırdığı olguya göre kentlerde yaşayan çocuklar ortalama olarak sağlık, eğitim, su ve sanitasyon gibi temel hizmetlere kırsal alandaki çocuklardan daha kolay erişebilmekle birlikte, kent içindeki gelir ve yaşam koşulları farklılıkları bu ortalamaların arkasında çok büyük eşitsizlikleri gizleyebilmektedir[98]. Nitekim en yoksul kentli çocukların kimi göstergelerde kırsal alandaki akranlarından dahi daha kötü durumda bulunabilmesi, hizmetlere coğrafi yakınlığın gerçek erişimle özdeşleştirilemeyeceğini göstermektedir[99]. Bu nedenle yerel düzeyde çocukların durumuna ilişkin ayrıştırılmış verilerin üretilmesi, hizmet ve haklara erişimdeki açıkların farklı çocuk grupları ve dezavantajlı topluluklar bakımından belirlenmesi ve çocukların ihtiyaçlarının yerel planlarla ilişkilendirilmesi önem taşımaktadır. UNICEF'in yerel yönetişim modeli, bu anlamda, eşit hizmet sunumu, çocuklara ilişkin verilerin karar süreçlerinde kullanılması ve kurumlar arası koordinasyonu çocuk haklarının yerel düzeyde gerçekleştirilmesinin temel unsurları arasında göstermektedir[100]. Böylece çocuğun kent hakkının hizmet boyutu, çocuklara özgü birtakım belediye faaliyetlerinin toplamından ziyade, kentsel yaşamın sunduğu kamusal olanaklara erişimin çocukların gelişimini destekleyecek şekilde örgütlenmesine ilişkin daha geniş bir çerçeveye işaret etmektedir.

Bu çerçevenin yerel yönetimlerin insan hakları yükümlülükleri bakımından en belirgin sonuçlarından biri, kaynak tahsisi ile hakların gerçekleştirilmesi arasındaki ilişkinin görünür hâle gelmesidir. Ekonomik ve sosyal haklar bakımından kamusal hizmetlerin kapsamı, niteliği ve erişilebilirliği bütçe tercihleriyle doğrudan bağlantılı olduğundan, çocuk haklarının gerçekleştirilmesi yalnızca programların varlığıyla değil, bu programlara ayrılan kaynakların dağılımıyla da değerlendirilmelidir. Çocukların ekonomik ve sosyal haklarına ilişkin yükümlülüklerin sağlık, eğitim, sosyal hizmet, kalkınma ve kentsel planlama gibi farklı disiplinlerde giderek daha fazla tartışılması da hakların gerçekleştirilmesinin tek bir idari alanla sınırlandırılamayacağını

1980) 124–153.

97 Jonathan Herring, 'Adultism and the Rights of Children' (Oxford Law Blogs, 16 Kasım 2023) https://blogs.law.ox.ac.uk/family-and-medical-law/blog-post/2023/11/adultism-and-rights-children son erişim tarihi 15 Eylül 2026.

98 UNICEF, *Advantage or Paradox? The Challenge for Children and Young People of Growing Up Urban* (UNICEF 2018) 2–3.

99 *ibid* 13-15.

100 UNICEF (n 94) 10.

göstermektedir[101]. Üstelik yoksulluk ve sosyal hizmetlerdeki daralmaların etkileri, *yaş*, *ekonomik durum*, *engellilik*, *toplumsal cinsiyet* ve diğer eşitsizlik biçimlerinin kesişimi nedeniyle bütün çocuklar bakımından aynı değildir; bu nedenle çocukların farklı deneyimlerinin sosyal adaletsizliğin hangi alanlarda yoğunlaştığını belirlemede ayrıca dikkate alınması gerekir[102]. Çocuk odaklı kamu maliyesi ya da *çocuklara duyarlı bütçeleme* gibi yaklaşımlar bu noktada önemli bir kavramsal ve teknik araç sunmaktadır[103]. Bu yaklaşım çocuklar için ayrı bir bütçe oluşturulmasından ziyade, kamu bütçesinin çocuk haklarının gerçekleştirilmesi üzerindeki etkisinin ve çocuklara yönelik kaynak tahsisinin görünür hâle getirilmesini amaçlamakta; ihtiyaçların önceliklendirilmesi, planlama, uygulama ve bütçe süreçlerinin çocuk hakları ölçütleriyle değerlendirilmesini öngörmektedir[104]. Yerel uygulama ise bu normatif beklentinin kurumsal ve mali kapasiteyle sınırlarını da ortaya koymaktadır. Türkiye'de çocuk dostu kent uygulamalarını inceleyen bir alan araştırmasında, görüşülen belediyelerde yalnızca çocuk dostu kent çalışmalarından sorumlu ayrı birimlerin ve bağımsız çocuk bütçelerinin bulunmadığı, çocuklara yönelik harcamaların çoğunlukla daha geniş kültür ve sosyal hizmet bütçeleri içinde yer aldığı tespit edilmiştir[105]. Daha genel karşılaştırmalı bulgular da yerel yönetimlerin çocuk haklarını tanıma ve hizmetlerin bazı sonuçlarını iyileştirme konusunda adım atabilmelerine karşın ekonomik eşitsizliğin yapısal nedenleri veya gelirin yeniden dağıtımı gibi meselelerin çoğu zaman kendi yetki alanlarının dışında kaldığını göstermektedir[106]. Bu sınır, yerel yönetimlerin insan haklarının korunması ve gerçekleştirilmesindeki rolünü önemsizleştirmemekte; tersine merkezi ve yerel yönetim arasında yetki, kaynak ve koordinasyon ilişkilerinin çocuk hakları bakımından neden belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla çocuğun kent hakkı bakımından hizmetlere erişim, pozitif yükümlülükleri yerel düzeyde görünür kılarken aynı zamanda bu yükümlülüklerin yerine getirilmesinin mali kapasite, yetki dağılımı ve sosyal politika tercihleriyle kurduğu bağı da açığa çıkarmaktadır.

D. Yerel Yönetimlerin Kapasitesi Karşısında Çocuğun Kent Hakkının İşlevi ve Sınırları

Önceki başlıklarda incelenen katılım, kentsel mekân ve hizmetlere erişim boyutları, çocuğun kent hakkının tek bir hak alanıyla açıklanamayacağını; buna

---

101 Nolan ve Pells (n 92) 115–116.

102 Adami (n 29) 143.

103 "Çocuklara duyarlı bütçeleme kavramı" için *bkz.* Gonca Güngör Göksu, 'Çocuk Dostu Şehirlerin Kurulmasında Çocuklara Duyarlı Bütçelemenin Önemi ve Rolü' (2018) 110 *Sayıştay Dergisi* 157

104 *ibid* 161–162, 166.

105 Şebnem Salim Çelikkalkan, *Küreselleşme Sürecinde Çocuk Dostu Kentler: Antalya Örneği* (Doktora tezi, Akdeniz Üniversitesi 2024) 162.

106 Powell (n 20) 723.

karşılık birbirinden bağımsız görünen farklı sorunların ortak bir kentsel bağlam içerisinde ele alınmasına imkân verdiğini göstermektedir. Çocuğun güvenli bir çevrede yaşaması, iklim değişikliğinin etkilerinden korunması, yeşil alanlara erişmesi, yoksulluk ve sosyal dışlanmanın kentsel sonuçlarından orantısız biçimde etkilenmemesi, nitelikli hizmetlere ulaşabilmesi ve yaşadığı kentin geleceğine ilişkin kararlarda söz sahibi olması farklı insan haklarıyla ilişkilidir. Bunların "çocuğun kent hakkı" altında düşünülmesinin değeri, yeni bir haklar listesi yaratmasından ziyade, bu sorunların aynı mekân içerisinde birbirini nasıl etkilediğini görünür kılabilmesindedir. Kent hakkının zaman içerisinde ulaşım, temel hizmetler, kamusal alan, çevresel kalite ve siyasal katılım gibi farklı taleplerle ilişkilendirilmesi ve güncel kent hakkı yaklaşımlarının eşitlik ile sosyal adalet bakımından kent nüfusunun çeşitliliğine daha fazla önem vermesi de kavramın bu birleştirici kapasitesini göstermektedir[107]. Çocuk bakımından söz konusu kapasite daha özel bir anlam kazanır. Örneğin iklim değişikliği yalnız çevre hakkını, yoksulluk yalnız sosyal hakları veya güvenli olmayan kamusal alan yalnız fiziksel güvenliği ilgilendiren ayrı meseleler değildir; bunların her biri çocuğun kentsel yaşamı deneyimleme, gelişme ve kentin imkânlarından yararlanma koşullarını birlikte belirlemektedir. Dolayısıyla çocuğun kent hakkının kapsayıcılığı, farklı hakları kendisinde eriten yeni ve sınırsız bir hak yaratmakta değil, çocukların gündelik yaşamında zaten birbirine bağlı bulunan hak sorunlarının mekânsal anlamını ve kimi zaman bağımlılığını açığa çıkarmakta aranmalıdır.

Kavramın yerel yönetimlerin insan hakları yükümlülükleri bakımından sağlayabileceği esas katma değer de bu noktada ortaya çıkmaktadır. Yerel yönetimin ulaşımdan çevreye, planlamadan sosyal hizmetlere ve bütçeden katılım mekanizmalarına uzanan faaliyetleri klasik idare hukuku bakımından farklı görev ve yetki alanları içerisinde değerlendirilebilir; insan hakları bakımından ise bunların aynı hak sahibinin yaşamı üzerindeki birleşik sonuçlarının görülmesi gerekir. İnsan hakları temelli yönetişim yaklaşımının yerel program, bütçe ve hizmet sunumuna uygulanabileceğini vurgulayan Ezer'in değerlendirmesi bu açıdan önemlidir[108]. Benzer biçimde kent hakkı literatürünün son döneminde yerel yönetimlerin çeşitlilik ve eşitliğe ilişkin sorunlara hak politikalarıyla cevap vermesi ile kent sakinlerinin yalnız hizmetlerden yararlanan kişiler değil, kentsel yaşamın siyasal aktörleri ve hak sahipleri olarak tanınması arasında bağ kurulmaktadır[109]. Çocuğun kent hakkı bu yaklaşımı çocuklar bakımından bir adım ileri taşıyabilir. Kavram, çocuğu belediyenin koruduğu veya kendisine hizmet sunduğu özel bir grup olmaktan çıkararak planlama, kaynak tahsisi ve yönetişim tercihlerinin hak sahibi muhatabı olarak görünür kılmaktadır. Böylece çocuk

---

107 Eva Garcia-Chueca ve Lorenzo Vidal, 'Introduction', Eva Garcia-Chueca ve Lorenzo Vidal (ed), *Advancing Urban Rights: Equality and Diversity in the City* içinde (CIDOB 2019) 11–12.

108 Ezer (n 16) 85.

109 Garcia-Chueca ve Vidal (n 107) 12.

parkı yapılması, ulaşımın düzenlenmesi, sosyal hizmet sunulması veya çocuk meclisi kurulması yalnızca "çocuk dostu" iyi uygulamalar olarak değil; eşitlik, katılım, gelişme ve ayrımcılık yasağı gibi insan haklarına ilişkin kavram ve ölçütler bakımından değerlendirilebilecek kamusal tercihler hâline gelir. Bunun önemli yansımalarından biri, yerel politika dilinin hak, yükümlülük ve hesap verebilirlik kavramlarıyla ilişkilendirilmesidir. Kavramın özgün potansiyeli bu nedenle yeni talepler üretmesinden çok, mevcut kamusal faaliyetleri çocuk hakları perspektifinden yeniden okunabilir ve sorgulanabilir kılmasında yatar.

Ancak aynı genişlik, çocuğun kent hakkının en önemli zayıflığını da oluşturmaktadır. Kent hakkına farklılık ve belirli ölçüde çeşitlilik perspektifinden yaklaşan Grigolo, kentsel eşitsizliklerin toplumsal sınıf, cinsiyet, etnik köken, engellilik gibi farklılıklar üzerinden mekânı biçimlendirdiğine ve bu farklılıkların kentin yeniden örgütlenmesinde dikkate alınması gerektiğine işaret etmektedir[110]. Çocukluk da benzer biçimde kentsel imkânlara erişimi ve karar süreçlerindeki konumu etkileyen bir farklılık ekseni olarak düşünülebilir. Bununla birlikte kavramın barınmadan çevreye, katılımdan hizmetlere, güvenlikten yoksulluğa kadar çocuk yaşamını etkileyen hemen her meseleyi kapsaması durumunda, "çocuğun kent hakkı"nın diğer çocuk haklarından ayrı olarak ne söylediği sorusu kaçınılmaz hâle gelir. Kent hakkı bakımından Borja'nın yaptığı uyarı burada özellikle anlamlıdır: hak kataloglarının veya listelerinin soyut ve belirsiz biçimde ilan edilmiş olması, bunları hayata geçirecek hukuki ve mali çerçeveler bulunmadığında gerçek bir hak sahipliği üretmeyebilir[111]. Çocuk bakımından da "hak" adlandırması; hangi makamın hangi yükümlülüğü taşıdığı, yükümlülüğün içeriğinin ne olduğu ve yerine getirilmemesinin hangi hukuki sonucu doğurduğu sorularına tek başına cevap vermez. Yerel yönetimlerin görev ve mali kapasitelerinin ülkeden ülkeye, hatta aynı ülkedeki belediyeler arasında farklılaşması; sağlık, eğitim, sosyal politika ve çevre gibi alanlarda yetkilerin farklı yönetim kademelerine dağılmış olması bu belirsizliği daha da artırmaktadır. Dahası Kuymulu'nun kent hakkı bakımından dikkat çektiği üzere, kavramın çok farklı siyasal projeleri aynı başlık altında toplayan bir "kavramsal girdap" hâline gelmesi, içerdiği talepler arasındaki normatif farklılıkları görünmez kılma tehlikesi taşımaktadır[112]. Çocuk dostu kent, sürdürülebilir kent veya güvenli kent gibi politika hedeflerinin doğrudan hak kategorilerine dönüştürülmesi de benzer biçimde yumuşak hukuk (*soft-*

[110] Michele Grigolo, 'Understanding the Right to the City as the Right to Difference', Eva Garcia-Chueca ve Lorenzo Vidal (ed), *Advancing Urban Rights: Equality and Diversity in the City* içinde (CIDOB 2019) 23, 25.

[111] Jordi Borja, 'The Right to the City: From the Street to Globalisation', Eva Garcia-Chueca ve Lorenzo Vidal (ed), *Advancing Urban Rights: Equality and Diversity in the City* içinde (CIDOB 2019) 33, 36.

[112] Mehmet Barış Kuymulu, 'The Vortex of Rights: "Right to the City" at a Crossroads' (2013) 37(3) *International Journal of Urban and Regional Research* 923, 924.

law) standartları, yönetişim tercihleri ve hukuken ileri sürülebilir yükümlülükler arasındaki sınırları bulanıklaştırabilir.

Bu sorunlar, çocuğun kent hakkından vazgeçilmesini değil, kavramın hukuki iddiasının daha dikkatli kurulmasını gerektirmektedir. Nitekim çocuk ile kent arasındaki ilişkinin içeriği de evrensel ve tek biçimli değildir. Vidal ve Castro Seixas, çocukların kent, doğa ve oyunla ilişkili haklarının coğrafi, tarihsel, kültürel ve sosyoekonomik bağlama göre farklı görünüşler kazanabileceğini; örneğin bazı kentlerde doğayla temas ve serbest oyun imkânı öne çıkarken başka bağlamlarda derin yoksulluk, çocuk emeği veya silahlı çatışma gibi sorunların çocukluğun kendisini tehdit edebildiğini vurgulamaktadır[113]. Bu bağlamsallık, tek ve ayrıntılı bir "çocuğun kent hakkı" içeriğinin evrensel düzeyde belirlenmesini güçleştirirken kavramın çerçeveleyici işlevini daha anlamlı kılmaktadır. Bu çalışma bakımından çocuğun kent hakkının, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'de ve diğer insan hakları kaynaklarında yer alan hakların yanında yeni ve bağımsız bir sübjektif hak olarak ileri sürülmesinden ziyade, mevcut çocuk haklarının kentsel ve yerel düzeyde birbirleriyle bağlantılı biçimde gerçekleştirilmesini görünür kılan hak temelli bir *çerçeve kavram* veya *kategori* olarak anlaşılması daha isabetli görünmektedir. Böyle bir nitelendirme, kavramın normatif temelini mevcut insan haklarından koparmadığı gibi, yerel yönetimlerin her konuda tek ve nihai yükümlü olduğu sonucunu da doğurmaz. Buna karşılık çocuğun gündelik yaşamını şekillendiren yerel kararların farklı haklar üzerindeki birleşik etkisini sorgulamaya, çocukların kentsel politikaların yalnız yararlanıcısı değil hak sahibi öznesi olduğunu vurgulamaya ve merkezi–yerel görev paylaşımını çocuk haklarının gerçekleşmesi bakımından değerlendirmeye imkân verir. Kavramın gücü böylece kendi başına yeni bir hak yaratmasında değil, mevcut hakların kentte nasıl birlikte yaşadığını ve yerel kamusal gücün bu haklar karşısındaki konumunu görünür kılmasında aranabilir.

SONUÇ

Kent hakkının geçirdiği dönüşüm ile insan haklarının yerel düzeyde gerçekleştirilmesine yönelik artan ilgi, son yıllarda çocukların kent içerisindeki konumunun da hak temelli bir perspektiften yeniden düşünülmesini beraberinde getirmiştir. İnsan hakları kentleri ve çocuk dostu kentler gibi yaklaşımların yaygınlaşması; yerel yönetimlerin çeşitli taahhütler, kurumsal mekanizmalar ve uygulamalar aracılığıyla insan hakları standartlarını kentsel yönetime aktarmaya yönelmesi bu gelişimin önemli görünümlerini oluşturmaktadır. Bununla eş zamanlı olarak çocuk hakları hukukunda çocuğun üstün yararı, katılım ve dinlenilme hakkı gibi yerleşik ilkelerin kapsamının genişlemesi; çocukların yalnızca korunmaya ihtiyaç duyan kişiler değil, eşit insan onuruna sahip hak özneleri olarak konumlandırılması ve *yetişkin merkezcilik* ile *çocuklara yönelik ayrımcılık* gibi yaklaşımlar üzerinden

[113] Vidal ve Castro Seixas (n 21) 8.

çocuk–yetişkin ilişkilerindeki yapısal eşitsizliklerin daha görünür hâle gelmesi, kentsel yaşamın çocuk bakımından yeniden değerlendirilmesini gerekli kılmıştır. Çalışma neticesinde ilk olarak, "çocuğun kent hakkı" kavramının bu farklı gelişmeleri hukuki bir zeminde birbiriyle ilişkilendirmeye elverişli olduğu görülmüştür. Kavram, çocuğun kentte sahip olduğu hakların yalnızca belirli hizmetlerden yararlanmasıyla sınırlı olmadığını; yaşadığı mekânın nasıl biçimlendirildiği, hangi imkânlara erişebildiği ve kendisini etkileyen kentsel kararların alınmasında nasıl bir konuma sahip olduğu sorularını da çocuk hakları tartışmasının içine taşımaktadır. Böylece çocuğun kent hakkı, kent hakkının genel kuramsal mirası ile Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin çocuk merkezli normatif yapısı arasında kurulabilecek ilişkinin değerlendirilmesine imkân veren güncel bir hukuki tartışma alanı olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu ilişkinin yerel yönetimlerin insan hakları yükümlülükleri bakımından incelenmesi ise kavramın işlevini daha belirgin hâle getirmiştir. İnsan hakları yükümlülüklerinin birincil muhatabı devlet olmaya devam etmekle birlikte, hakların gündelik yaşam içerisinde gerçekleştirilmesinin önemli bir bölümünün yerel yönetimlerin karar, hizmet ve politika alanlarıyla doğrudan ilişkili oluşu, devlet örgütlenmesinin bu yükümlülüğün paylaştırılmasındaki rolünü gündeme getirmektedir. Çocuğun kent hakkı bu doğrudan ilişkiyi üç temel eksende görünür kılmaktadır. İlk olarak katılım bakımından kavram, çocuğun yerel yönetimin sunduğu hizmetlerin pasif yararlanıcısı olarak değil, yaşadığı kente ilişkin kararların demokratik öznesi olarak değerlendirilmesini gerektirmektedir. Çocukların görüşlerinin alınması ancak bilgiye erişim, kapsayıcılık, geri bildirim ve karar üzerinde gerçek bir etki yaratabilme imkânlarıyla birleştiğinde anlamlı hâle gelmekte; böylece çocuğun katılımı, yerel demokrasinin niteliği ve yönetimin yurttaşa yakınlığıyla doğrudan bağlantı kurmaktadır. İkinci olarak kentsel mekânın düzenlenmesi bakımından oyun, hareketlilik, güvenlik, ulaşım, yeşil alan ve çevresel kaliteye ilişkin kararların çocuk hakları üzerindeki birleşik ve bütüncül etkisi, planlama faaliyetlerinin yalnızca teknik tercihler olarak görülemeyeceğini ortaya koymaktadır. Hangi çocukların hangi kalitedeki kentsel çevreye erişebildiği sorusu, güvenlik kadar eşitlik ve mekânsal adalet; çevresel risklerin çocuklar üzerindeki sonuçları ise yaşam, gelişme ve sağlıklı çevre hakları bakımından değerlendirme yapılmasını gerektirmektedir. Üçüncü olarak hizmetlere erişim, çocukların ekonomik ve sosyal haklarının yerel düzeyde gerçekleşmesiyle sosyal adalet arasındaki bağı açığa çıkarmaktadır. Eğitim, sağlık ve sosyal koruma gibi hak ve güvencelerin doğrudan sunulmasına ilişkin yetki dağılımı hukuk sistemlerine ve devletin örgütlenme biçimine göre değişse de yerel yönetimlerin erişimin kolaylaştırılması, altyapı, eşgüdüm, ayrımcılığın azaltılması, yerel ihtiyaçların belirlenmesi ve çocuklara duyarlı kaynak tahsisi bakımından üstlenebileceği işlevler bulunmaktadır. Bu üç alan birlikte değerlendirildiğinde, yerel yönetimlerden insan haklarının gerçekleştirilmesi bakımından beklenen yakınlık, katılım, eşitlik, kapsayıcılık,

hizmetlerin erişilebilirliği ve hesap verebilirlik gibi unsurlarla çocuğun kent hakkı kavramsallaştırmasının yöneldiği hedefler arasında önemli bir örtüşme bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bununla birlikte çalışmanın vardığı sonuç, "çocuğun kent hakkı"nı mevcut insan haklarına eklenen yeni ve bağımsız bir sübjektif hak olarak nitelendirmek değildir. Kavramın katılım, oyun, çevre, güvenlik, hizmetlere erişim, yoksulluk, eşitsizlik ve sürdürülebilirlik gibi çok farklı alanları içine alabilmesi önemli bir kapsama kapasitesi yaratırken, aynı genişlik onun hukuki içeriğinin, yükümlüsünün ve ileri sürülebilirliğinin belirsizleşmesi riskini de taşımaktadır. Yerel yönetimlerin yetki ve mali kapasitelerinin farklılığı, merkezi ve yerel idare arasındaki görev dağılımı ve çocuk dostu kent gibi politika ve yönetişim modellerinin doğrudan hukuki haklarla özdeşleştirilmesi ihtimali bu sınırlılıkları daha da belirginleştirmektedir. Bu nedenle çocuğun kent hakkının daha işlevsel hukuki karşılığı, mevcut çocuk haklarının kentsel ve yerel düzeyde birbirleriyle olan ilişkisini görünür kılan hak temelli bir çerçeve kavram veya kategori olarak değerlendirilmesinde bulunmaktadır. Böyle bir yaklaşım, kavramın normatif dayanağını mevcut insan haklarından koparmadan, çocuğun gündelik yaşamını şekillendiren farklı kamu politikalarının aynı hak sahibi üzerindeki çoklu etkisini sorgulamaya imkân verir. Aynı zamanda yerel yönetimin çocuk karşısındaki konumunun yalnızca hizmet sunumu üzerinden değil, haklara saygı, koruma, gerçekleştirme, katılım ve hesap verebilirlik boyutlarıyla birlikte değerlendirilmesini sağlar. Bu çalışmada geliştirilen yaklaşımın, çocukların kentte karşılaştıkları hak sorunlarını ve bu sorunların merkezi ve yerel kamusal güçler arasındaki dağılımını daha görünür hâle getirerek yasa koyucuların, merkezi ve yerel yönetimlerin ve uygulayıcıların mevcut eksiklikleri daha bütüncül biçimde tespit etmelerine ve iş birliği içerisinde gidermelerine katkı sunması beklenmektedir. Çalışmanın bu yöndeki temel önerisi, mevcut çocuk haklarının kentte nasıl birlikte yaşadığını ve kamusal gücün bu haklar karşısında nasıl konumlanması gerektiğini ortaya koyan hak temelli ve bütüncül bir değerlendirme çerçevesinin geliştirilmesidir.

KAYNAKÇA

Adami R, 'Childism – on Adult Resistance to Children's Rights', Adami R, Kaldal A ve Aspán M (ed), *The Rights of the Child: Legal, Political and Ethical Challenges* içinde (Brill Nijhoff 2023)

Aitken SC, *Geographies of Young People: The Morally Contested Spaces of Identity* (Routledge 2001)

Akad M, Vural Dinçkol B ve Bulut N, *Genel Kamu Hukuku* (19. bs, Der Yayınları 2023)

Algan B, *Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Hakların Korunması* (Seçkin Yayıncılık 2007)

Algan B, *Muhalefet Hakkı ve Türkiye'deki Görünümü* (Adalet Yayınevi 2015)

Anderson J, Askins K, Cook I, Desforges L, Evans J, Fannin M, Fuller D ve diğerleri, 'What Is Geography's Contribution to Making Citizens?' (2008) 93(1) *Geography* 34

Aytaç FK, 'Children's Right to the City: The Case of Street Children' (2021) 36(4) *International Sociology* 605

Bartlett S, Hart R, Satterthwaite D, de la Barra X ve Missair A, *Cities for Children: Children's Rights, Poverty and Urban Management* (Earthscan 1999)

BM Çocuk Hakları Komitesi, *Çocuğun Üstün Yararının Birincil Düzeyde Gözetilmesi Hakkına İlişkin 14 No'lu Genel Yorum (2013)*, CRC/C/GC/14, 29 Mayıs 2013 https://docs.un.org/en/CRC/C/GC/14 son erişim tarihi 22 Ekim 2026.

BM Çocuk Hakları Komitesi, *Çocuğun Dinlenilme Hakkına İlişkin 12 No'lu Genel Yorum (2009)*, CRC/C/GC/12, 20 Temmuz 2009 https://docs.un.org/en/CRC/C/GC/12 son erişim tarihi 22 Ekim 2026.

BM Çocuk Hakları Komitesi, *Çocuğun Dinlenme, Boş Zaman, Oyun, Eğlence Etkinlikleri, Kültürel Yaşam ve Sanata Katılma Hakkına İlişkin 17 No'lu Genel Yorum (2013)*, CRC/C/GC/17, 17 Nisan 2013 https://docs.un.org/en/CRC/C/GC/17 son erişim tarihi 22 Ekim 2026.

BM Çocuk Hakları Komitesi, *Çocuk Hakları ve Çevreye İlişkin, İklim Değişikliğine Özel Vurgu Yapan 26 No'lu Genel Yorum (2023)*, CRC/C/GC/26, 22 Ağustos 2023 https://docs.un.org/en/CRC/C/GC/26 son erişim tarihi 22 Ekim 2026.

BM İnsan Hakları Konseyi Danışma Komitesi, *Role of Local Government in the Promotion and Protection of Human Rights – Final Report of the Human Rights Council Advisory Committee* (7 Ağustos 2015) UN Doc A/HRC/30/49

Borja J, 'The Right to the City: From the Street to Globalisation', Garcia-Chueca E ve Vidal L (ed), *Advancing Urban Rights: Equality and Diversity in the City* içinde (CIDOB 2019)

Butler C, *Henri Lefebvre: Spatial Politics, Everyday Life and the Right to the City* (Routledge-Cavendish 2012)

Cohen EF, 'Neither Seen nor Heard: Children's Citizenship in Contemporary Democracies' (2005) 9(2) *Citizenship Studies* 221

Council of Europe Congress of Local and Regional Authorities, *Promoting Human Rights at Local and Regional Level: The Human Rights Dimension of the Activities of the Congress of Local and Regional Authorities – Compendium of Texts* (Council of Europe 2016)

Cushing DF ve van Vliet W, 'Children's Right to the City: The Emergence of Youth Councils in the United States' (2017) 15(3) *Children's Geographies* 319

Çelikkalkan ŞS, *Küreselleşme Sürecinde Çocuk Dostu Kentler: Antalya Örneği* (Doktora tezi, Akdeniz Üniversitesi 2024)

Derr V, Chawla L, Mintzer M, Cushing DF ve van Vliet W, 'A City for All Citizens: Integrating Children and Youth from Marginalized Populations into City Planning' (2013) 3(3) *Buildings* 482

Driskell D, *Creating Better Cities with Children and Youth: A Manual for Participation* (Earthscan 2002)

Ezer T, 'Localizing Human Rights in Cities' (2022) 31(1) *Southern California Review of Law and Social Justice* 67

Feinberg J, 'The Child's Right to an Open Future', Aiken W ve LaFollette H (ed), *Whose Child? Parental Rights, Parental Authority and State Power* içinde (Rowman & Littlefield 1980)

Fraser N, *Justice Interruptus: Critical Reflections on the "Postsocialist" Condition* (Routledge 1997)

García Chueca E, 'Human Rights in the City and the Right to the City: Two Different Paradigms Confronting Urbanisation', Oomen B, Davis MF and Grigolo M (eds), *Global Urban Justice: The Rise of Human Rights Cities* içinde (Cambridge University Press 2016)

Garcia-Chueca E ve Vidal L, 'Introduction', Garcia-Chueca E ve Vidal L (ed), *Advancing Urban Rights: Equality and Diversity in the City* içinde (CIDOB 2019)

Grigolo M, 'Local Governments and Human Rights: Some Critical Reflections' (2017) 49(1) *Columbia Human Rights Law Review* 67

Grigolo M, 'Understanding the Right to the City as the Right to Difference', Garcia-Chueca E ve Vidal L (ed), *Advancing Urban Rights: Equality and Diversity in the City* içinde (CIDOB 2019)

Güngör Göksu G, 'Çocuk Dostu Şehirlerin Kurulmasında Çocuklara Duyarlı Bütçelemenin Önemi ve Rolü' (2018) 110 *Sayıştay Dergisi* 157

Harvey D, *Asi Şehirler: Şehir Hakkından Kentsel Devrime Doğru* (Ayşe Deniz Temiz tr, Metis Yayınları 2013)

Hazar Z, 'İnsan Hakları Çatışmalarının Çözümlenmesinde Çocuğun Üstün Yararı İlkesinin İşlevi: Türk Anayasa Mahkemesi Kararları Çerçevesinde Bir Değerlendirme' (2022) 26(2) *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 647

Herring J, 'Adultism and the Rights of Children' (Oxford Law Blogs, 16 Kasım 2023) https://blogs.law.ox.ac.uk/family-and-medical-law/blog-post/2023/11/adultism-and-rights-children son erişim tarihi 15 Eylül 2026

Işıklar Bengi S ve Kırcı N, 'Çocukların Kentsel Mekâna Katılım Hakkı' (1st International Mediterranean Science and Engineering Congress, Adana, 26–28 Ekim 2016)

Jeanroy C, Rodela R, Basnou C, Venner K ve Buijs A, 'Inclusive Urban Planning for and with Children: Planning Green Playgrounds in Barcelona and Utrecht' (2025) 33(12) *European Planning Studies* 2164

Kavas A, Uzunırmak Y, Sevinçli E, İyikul D ve Gürdoğan B, *Kentte Çocuk Olmak: Türkiye'de Parklar, Politikalar ve Uluslararası Deneyimler* (Toplum Çalışmaları Enstitüsü 2025)

Kayğusuz Akbay M, 'Çocuk Dostu Kentler, Çocuk Hakları ve Pandemi' (2022) 33(1) *Toplum ve Sosyal Hizmet* 245

Kaypak Ş ve Uçar A, 'Çocuk Haklarının Gerçekleşmesi Açısından Çocuk Dostu Kentler' (2018) 4(18) *International Journal of Academic Value Studies* 17

Kuymulu MB, 'The Vortex of Rights: "Right to the City" at a Crossroads' (2013) 37(3) *International Journal of Urban and Regional Research* 923

Lansdown G, 'The Realisation of Children's Participation Rights', Percy-Smith B ve Thomas N (ed), *A Handbook of Children and Young People's Participation: Perspectives from Theory and Practice* içinde (Routledge 2009)

Lefebvre H, *Gündelik Hayatın Eleştirisi*, Cilt 1 (Işık Ergüden tr, Sel Yayıncılık 2015)

Lefebvre H, *Şehir Hakkı* (Işık Ergüden tr, Sel Yayıncılık 2016)

Liebel M ve Meade P, 'Adultism, Children's Political Participation and Voting Rights' in Liebel M ve diğerleri, *Childhoods of the Global South: Children's Rights and Resistance* (Policy Press 2023)

Marcuse P, 'Reading the Right to the City' (2014) 18(1) *City* 4

Mitchell D, *The Right to the City: Social Justice and the Fight for Public Space* (Guilford Press 2003)

Nolan A ve Pells K, 'Children's Economic and Social Rights and Child Poverty: The State of Play' (2020) 28(1) *The International Journal of Children's Rights* 111

Oberleitner G ve Starl K, 'Understanding Human Rights at the Local Level' in Stohl M ve Brysk A (ed), *A Research Agenda for Human Rights* (Edward Elgar 2020)

Oomen B and Baumgärtel M, 'Human Rights Cities', Mihr A and Gibney M (eds), *The SAGE Handbook of Human Rights* içinde (SAGE 2014)

Oomen B, Davis MF and Grigolo M, 'Introduction: The Promise and Challenges of Human Rights Cities', Oomen B, Davis MF and Grigolo M (eds), *Global Urban Justice: The Rise of Human Rights Cities* içinde (Cambridge University Press 2016)

Öner RV, *Henri Lefebvre'in İzinde: Felsefeden Şehir Hakkına Diyalektik Bir Yolculuk* (Ütopya Yayınevi 2025)

Öner RV ve Osmanoğulları F, 'Kentli Haklarına Karşı Şehir Hakkı: Farklılıklar, Benzerlikler ve Eğilimler' (2017) 8(11) *Emek Araştırma Dergisi (GEAD)* 75

Özdemir AM ve diğerleri, *Genel Kamu Hukuku: Kuramsal Yaklaşım* (2. bs, İmge Kitabevi Yayınları 2020)

Preston C ve Carr W, 'Recognitional Justice, Climate Engineering, and the Care Approach' (2018) 21(3) *Ethics, Policy & Environment* 308

Powell R, 'Child-Friendly Cities and Communities: Opportunities and Challenges' (2024) 22(5) *Children's Geographies* 716

Rodrigues C, 'On the Right to the City' (2015) 8 *Revista de Geografia e Ordenamento do Território* 217

Shier H, *What Does 'Equality' Mean for Children in Relation to Adults?* (Global Thematic Consultation on Addressing Inequalities, 2012) https://www.harryshier.net/docs/Shier-What_Does_Equality_Mean_for_Children.pdf son erişim tarihi 15 Eylül 2026

Soohoo C, 'Human Rights Cities: Challenges and Possibilities', Oomen B, Davis MF ve Grigolo M (ed), *Global Urban Justice: The Rise of Human Rights Cities* içinde (Cambridge University Press 2016)

Sormunen M, 'Understanding the Best Interests of the Child as a Procedural Obligation: The Example of the European Court of Human Rights' (2020) 20(4) *Human Rights Law Review* 745

Stephens C, 'Urban Inequities; Urban Rights: A Conceptual Analysis and Review of Impacts on Children, and Policies to Address Them' (2012) 89(3) *Journal of Urban Health* 464

Şimşek AA and Öner RV, 'Sosyal Haklardan Şehir Hakkına: Barış Bıçakçı Eserleri Üzerine Bir İnceleme' (2019) 74(1) *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 135

Tandoğan O, 'Çocuk İçin Daha Yaşanılır Bir Kentsel Mekân: Dünyada Gerçekleştirilen Uygulamalar' (2014) 9(1) *Megaron* 19

Tekeli İ ve Ataöv A, *Sürdürülebilir Toplum ve Yapılı Çevre: Stratejiler Yelpazesi* (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 2017)

Tranter P ve Sharpe S, 'Children and Peak Oil: An Opportunity in Crisis' (2007) 15(1) *The International Journal of Children's Rights* 181

UNICEF, *Child Participation in Local Governance: A UNICEF Guidance Note* (UNICEF 2017) https://www.unicef.org/media/59041/file son erişim tarihi 22 Ekim 2026.

UNICEF, *Advantage or Paradox? The Challenge for Children and Young People of Growing Up Urban* (UNICEF 2018) https://www.unicef.org/reports/advantage-or-paradox son erişim tarihi 22 Ekim 2026.

UNICEF, *The Child Friendly Cities Initiative: Guidance Note* (UNICEF 2022) https://www.unicef.org/documents/local-governance-programming son erişim tarihi 22 Ekim 2026.

UNICEF, 'What is a Child Friendly City?' https://www.childfriendlycities.org/what-is-a-child-friendly-city son erişim tarihi 15 Eylül 2026

UNICEF UK, *Play and the Built Environment* (Mayıs 2022) https://www.unicef.org.uk/child-friendly-cities/play-built-environment/ son erişim tarihi 15 Eylül 2026

Vidal DG ve Castro Seixas E, 'Children's Green Infrastructure: Children and Their Rights to Nature and the City' (2022) 7 *Frontiers in Sociology* 804535

Whitzman C, Worthington M ve Mizrachi D, 'The Journey and the Destination Matter: Child-Friendly Cities and Children's Right to the City' (2010) 36(4) *Built Environment* 474

Yücel Dericiler Ö, 'Şirketlerin İnsan Haklarına İlişkin Yükümlülüklerinin Niteliği ve Temellendirilmesi Sorunu: Saygı Gösterme Sorumluluğu Ne Yükler?' (2018) 6(11) *Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 59